

BIJSTANDSVERDEEL- MODEL 2023

TECHNISCH ACHTERGRONDDOCUMENT SCHAT-
TINGSFASE

NOTITIE

seo • economisch onderzoek

AUTEURS

WOUTER VERMEULEN, LENNART KROON, TIM SCHWARTZ, JOERI ATHMER, REMCO VAN EIJKEL (SEO ECONOMISCH ONDERZOEK), MARTEN MIDDELDORP, FRANCINE BUREMA, JORAN VELDKAMP (ATLAS RESEARCH)

IN OPDRACHT VAN

MINISTERIE VAN SOCIALE ZAKEN EN WERKGELEGENHEID

Inhoudsopgave

1	Inleiding	1
2	Regulier onderhoud	3
2.1	Regulier onderhoud van de volumecomponent	3
2.2	Regulier onderhoud van de prijscomponent	6
2.3	Conclusies	6
3	Ontwikkelingen sinds het schatten van model 2022	7
3.1	Ontwikkeling in bijstandsafhankelijkheid	7
3.2	Ontwikkeling in de prijs per uitkering	11
3.3	Conclusies	14
4	Schatting van het model	15
4.1	Schattingsresultaten	15
4.2	Plausibiliteit	19
4.3	Conclusie	26
5	Variant met nieuwe regiokenmerken	28
5.1	Aanpassing van de regiokenmerken	28
5.2	Ontwikkelingen als gevolg van de gewijzigde regiokenmerken	30
5.3	Variant met de aangepaste regiokenmerken	36
5.4	Conclusie	40
	Literatuur	42
Bijlage A	Beschrijving van het model	43
Bijlage B	Gevolgen methodewijziging EBB	46
Bijlage C	Gehanteerde normbedragen	50
Bijlage D	Exacte gewichten uit de schattingsmodellen	53

1 Inleiding

Met de komst van de Wet werk en bijstand (WWB) in 2004 werden gemeenten volledig financieel verantwoordelijk voor de uitvoering van de bijstand. Zij ontvangen hiervoor een budget vanuit het Rijk. Gemeenten mogen overschotten op hun budget behouden en worden zo gestimuleerd tot effectief beleid om de bijstandsuitgaven zo laag mogelijk te houden. Voor de bepaling van het budget is het van belang om een verdeelmodel te hebben dat, gegeven objectieve kenmerken, een zo goed mogelijke inschatting maakt van de noodzakelijke bijstandsuitgaven van een gemeente.

Het ministerie van SZW werkt met een objectief verdeelmodel om de noodzakelijke bijstandsuitgaven in te schatten. Het model bestaat uit twee delen: de ontvangst van een uitkering (volumecomponent) en de hoogte van de uitkering (prijscomponent). De volumecomponent schat de kans op bijstand van een huishouden in op basis van objectieve factoren. De prijscomponent schat de hoogte van de uitkering, als fractie van het wettelijke normbedrag voor het huishouden, in op basis van objectieve factoren. De combinatie van de volume- en de prijscomponent resulteert in een voorspeld bijstandsbudget voor ieder huishouden. De som van deze voorspelde budgetten over alle huishoudens in een gemeente geeft een voorspeld gemeentelijk budget.

Onderzoeksvraag

Het ministerie van SZW wil het bijstandsverdeelmodel jaarlijks opnieuw laten schatten en actualiseren op basis van zo recent mogelijke data. Het uitgangspunt is om het verdeelmodel voor budgetjaar 2023 stabiel te houden. Regulier onderhoud kan nodig zijn, bijvoorbeeld wanneer definities in de brondata wijzigen. Gemaakte keuzes in het reguliere onderhoud en gevolgen daarvan voor de budgetverdeling dienen zoveel mogelijk in beeld te worden gebracht. Daarnaast heeft er in 2022 een verbetertraject plaatsgevonden voor de regiokenmerken in het model. Het ministerie wil weten in hoeverre deze kenmerken de verklaringskracht van het model vergroten en tot stabielere uitkomsten leiden.

Rapportages over de vaststelling van de bijstandsbudgetten voor 2023

De rapportage over het schatten en actualiseren van het bijstandsverdeelmodel is dit jaar anders dan in voorgaande jaren. Deze notitie doet verslag van de schattingsfase van het traject en brengt de plausibiliteit van de resultaten in beeld. Daarnaast komen hier de uitkomsten van onderzoek naar gevolgen van een mogelijke aanpassing van de regiokenmerken voor de verklaringskracht van het model en de stabiliteit van de budgetten aan bod. Een tweede notitie beschrijft de actualisatiefase waarin de geschatte gewichten worden toegepast op gegevens die zo actueel mogelijk zijn om tot een berekening van de budgetten te komen (Vermeulen et al., 2022c). Deze notitie laat ook zien hoe de budgetten veranderen ten opzichte van de verdeling voor 2022 en hoe deze budgetten zich verhouden tot uitgaven in 2021. Samen vormen de twee notities de technische achtergronddocumentatie voor de vaststelling van de bijstandsbudgetten voor 2023. Daarnaast verschijnt een hoofdrapport dat de belangrijkste uitkomsten en veranderingen ten opzichte van de verdeling in 2022 op een toegankelijke manier beschrijft (Vermeulen et al., 2022b). Een interactieve budgettool geeft cijfermatig inzicht in de totstandkoming van de budgetten op gemeentenniveau.

Onderzoeksaanpak schattingsfase

In de schattingsfase is een analysebestand samengesteld met daarin de bijstandsafhankelijkheid op huishoudensniveau en allerlei achtergrondkenmerken van het huishouden, zoals huishoudenssamenstelling, vermogen, uitkeringsafhankelijkheid, leeftijd, migratieachtergrond en zorggebruik. Hieraan zijn regiokenmerken gekoppeld die van invloed zijn op het bijstandsgebruik. De peildatum van het bestand is januari 2020.

Het bestand is zoveel mogelijk hetzelfde opgebouwd als model 2022. Op een aantal kenmerken is echter regulier onderhoud uitgevoerd. Regulier onderhoud kan noodzakelijk zijn als gevolg van wijzigingen in brongegevens of

beschikbaarheid van de gegevens. Ook veranderingen in wet- en regelgeving kunnen doorwerken in het verdeelmodel. Uitgangspunt is steeds om het model zoveel mogelijk te laten aansluiten bij het model dat in eerdere jaren is gebruikt.

Vervolgens zijn er modellen geschat voor het bijstandsvolume en de prijs. De plausibiliteit van de uitkomsten is op verschillende manieren getoetst en de veranderingen ten opzichte van 2022 zijn in kaart gebracht.

Verbetertraject regiokenmerken

Atlas Research heeft in opdracht van het ministerie van SZW verbetermogelijkheden voor de regionale kenmerken in kaart gebracht (Middeldorp et al., 2022). Naast aanpassingen in de berekeningswijze van de regiokenmerken gaat dit onderzoek ook in op mogelijkheden tot actualisatie en verbetering van externe gegevensbronnen zoals reistijdenmatrices, vervalcurves en grenspendel. De onderzoekers operationaliseren deze aanpassingen voor vier van de vijf indicatoren en laten zien dat op inhoudelijke gronden (actualiteit, validiteit, complexiteit en stabiliteit) een verbetering ten opzichte van de huidige operationalisaties mogelijk is. Dit betekent echter niet automatisch dat deze indicatoren ook beter presteren in het model.

In de schattingsfase is op basis van dit traject een nieuwe variant geschat. De nieuwe kenmerken blijken ten opzichte van de huidige indicatoren echter geen verbetering op te leveren in verklaringskracht van het bijstandsverdeelmiddel en stabiliteit van de modeluitkomsten. Daarom is deze variant niet als uitgangsmiddel gebruikt.

Opbouw van deze rapportage

Deze notitie beschrijft de schattingsfase en de uitkomsten van onderzoek naar gevolgen van een mogelijke aanpassing van de regiokenmerken voor de verklaringskracht van het model en de stabiliteit van de budgetten. Het volgende hoofdstuk beschrijft het reguliere onderhoud. Hoofdstuk 3 gaat in op ontwikkelingen in bijstandsgebruik en modelkenmerken sinds het schatten van model 2022. Hoofdstuk 4 bevat de schattingsresultaten en laat zien hoe voorspelde uitkomsten zich verhouden tot het aantal daadwerkelijke huishoudens met bijstand en de gerealiseerde bijstandsuitgaven. Daarnaast worden hier de veranderingen in het budget besproken. Hoofdstuk 5 bespreekt de mogelijke aanpassing van de regiokenmerken en laat zien dat dit niet resulteert in een verbetering van de verklaringskracht van het bijstandsverdeelmiddel en de stabiliteit van de modeluitkomsten.

Bijlage A bevat een nadere beschrijving van het model. Bijlage B toont gevolgen van een methodewijziging in een van de databronnen, de Enquête Beroepsbevolking, voor een aantal kenmerken in het model. De gehanteerde normbedragen staan in Bijlage C en de exacte schattingsgewichten in Bijlage D.

2 Regulier onderhoud

Het bijstandsmodel wordt elk jaar opnieuw geschat met de meest recente gegevens. In model 2022 was de peildatum voor de gegevens begin januari 2019, voor model 2023 is dat begin januari 2020. De modelspecificatie wordt daarbij zoveel mogelijk gelijk gehouden aan de specificatie van model 2022. Verder wordt het bestand met huishoudens zoveel mogelijk op dezelfde wijze samengesteld als het analysebestand dat ten behoeve van het bijstandsverdeelmodel 2022 is gemaakt. Dat wil zeggen: dezelfde gegevens worden gekoppeld en dezelfde keuzes worden gemaakt bij deze koppelingen.

Toch is het niet geheel mogelijk om een identieke procedure te volgen. Dit komt omdat een aantal kenmerken – om uiteenlopende redenen – niet op dezelfde manier samengesteld kan worden. Bovendien is het in sommige gevallen wenselijk om een aanpassing te doen. Dit hoofdstuk bespreekt deze aanpassingen voor zowel de volume- als prijscomponent. Naast het reguliere onderhoud is er ook onderzoek gedaan naar verbetering van de regiokenmerken. Resultaten hiervan komen aan de orde in Hoofdstuk 5.

2.1 Regulier onderhoud van de volumecomponent

2.1.1 Onderhoud aan huishoudkenmerken

Er zijn drie redenen waarom factoren wijzigen ten opzichte van vorig jaar:

1. gebruikte gegevens zijn niet meer vanuit dezelfde gegevensbron beschikbaar;
2. het is wenselijk om factoren anders te definiëren;
3. de brongegevens hebben wijzigingen ondergaan.

Voor wat betreft het reguliere onderhoud aan huishoudkenmerken speelt voor model 2023 alleen de tweede en de derde reden een rol.

Wenselijk om factoren anders te definiëren

- Praktijk- en speciaal onderwijs

Deze factor betreft het aantal mensen van 18 jaar tot AOW-leeftijd in het huishouden dat speciaal of praktijkonderwijs heeft gevolgd in het verleden, maar dat nu niet meer doet. Voor model 2022 was dit gebaseerd op degenen die praktijk- of speciaal onderwijs volgden tussen de schooljaren 2010/2011 en 2017/2018 en niet in schooljaar 2018/2019. Het is wenselijk om zo ver mogelijk terug in de tijd te kijken voor de operationalisatie van deze factor, maar de bestanden zijn pas volledig vanaf 2010. Voor model 2023 is het mogelijk om een jaar extra onderwijsvolgers mee te nemen. Het gaat nu dus om mensen in het huishouden die praktijk- en speciaal onderwijs gevolgd hebben tussen schooljaren 2010/2011 en 2018/2019 en niet in schooljaar 2019/2020.

- Human Capital Index

De Human Capital Index is een gecombineerde maat op basis van opleidingsniveau of arbeidsinkomen in de afgelopen vijf jaar. Afhankelijk van de leeftijd van personen wordt gebruikgemaakt van opleidingsniveau of arbeidsverleden. Ook hiervoor geldt dat de onderwijsregistratie nu voor een jaar extra volledig is. De gehanteerde leeftijdsgrens is daarom met een jaar opgeschoven. Dat betekent dat nu onderscheid wordt gemaakt tussen de leeftijdsklassen 18- tot 32-jarigen, 32- tot 46-jarigen en 46 jaar tot de AOW-gerechtigde leeftijd¹. Er wordt uitgegaan van drie leeftijdsgroepen, omdat de kwaliteit en beschikbaarheid van onderwijsgegevens tussen deze groepen verschillen. Voor de jongste groep (18-32 jaar) zijn alle opleidingsniveaus (laag, midden, hoog) gebaseerd op het geregistreerde opleidingsniveau. Voor de middelste groep (32-46 jaar) is enkel het

¹ De leeftijden van het jaar hiervoor waren 18- tot 31-jarigen, 30- tot 45-jarigen en 45 jaar tot de AOW-gerechtigde leeftijd.

hoge opleidingsniveau gebaseerd op het daadwerkelijke opleidingsniveau, de categorieën laag en midden zijn gebaseerd op het arbeidsverleden. Voor de oudste groep (46 – AOW-gerechtigde leeftijd) zijn alle drie opleidingsniveaus gebaseerd op het arbeidsverleden.

De brongegevens hebben wijzigingen ondergaan

- Bijstandsbestanden

Tijdens de coronapandemie zijn er veel TOZO-uitkeringen verstrekt. Hoewel de TOZO buiten het model om wordt gefinancierd, vraagt dit toch extra aandacht voor de bestandsonderwerpen van de bijstand. Het CBS heeft in 2020 aangegeven dat sommige gemeenten vanwege drukke registratiefouten hebben gemaakt en de TOZO als bijstand hebben geregistreerd. Dit zou betekenen dat de TOZO onbedoeld mee zou gaan in het bijstandsverdeelmodel. Vanwege het peilmoment in januari 2020 zouden er voor model 2023 nog geen gevolgen zijn voor het bijstandsvolume, maar wel voor de bijstandsduur die doorwerkt in het prijsmodel. Het CBS heeft later echter laten weten dat nagenoeg alle registratiefouten inmiddels zijn opgelost.

Daarnaast heeft het CBS sinds modeljaar 2023 aan elk bijstandsbestand een indicator voor TOZO gekoppeld, zodat TOZO-uitkeringen gemakkelijk uit de bijstandsbestanden kunnen worden gefilterd. Voor de actualisatie van modeljaar 2022 was het nog nodig om een aparte koppeling te maken met de Bijstanduitkeringstab om TOZO-uitkeringen uit de andere bijstandsbestanden te kunnen filteren.

- Opleidingsniveau

Voor de gegevens over opleidingsniveau waarmee we de Human Capital Index maken, wordt een nieuwe indeling gebruikt, namelijk de SOI2021 in plaats van de SOI2016. De SOI deelt opleidingen op in laag, middelbaar en hoog opleidingsniveau op basis van de gevolgde opleiding. Het CBS heeft de wijziging in het opleidingsniveau van SOI2016 naar SOI2021 bekeken en heeft geconstateerd dat de verschillen die hierdoor ontstaan verwaarloosbaar zijn.

2.1.2 Onderhoud aan regionale kenmerken

De regionale kenmerken worden voor de schatting van model 2023 gebaseerd op peildatum 1 januari 2020. Voor de schatting van model 2022 was de peildatum 1 januari 2019. In de tussenliggende periode doen zich ontwikkelingen voor in de regionale kenmerken. Die ontwikkelingen hangen samen met conjuncturele ontwikkelingen en demografische trends als vergrijzing en regionale groei en krimp. Voor een aantal kenmerken geldt dat ontwikkelingen ook samenhangen met noodzakelijk regulier onderhoud. Regulier onderhoud is om vier redenen nodig:

1. gebruikte gegevens zijn niet meer vanuit dezelfde gegevensbron beschikbaar;
2. het is wenselijk om factoren anders te definiëren;
3. de brongegevens hebben wijzigingen ondergaan;
4. CBS-cijfers zijn herzien.

Voor wat betreft het reguliere onderhoud aan regiokenmerken spelen voor model 2023 alle redenen behalve de eerste een rol.

Het is wenselijk om factoren anders te definiëren

Voor vier regiokenmerken is dit jaar in opdracht van het ministerie van SZW onderzoek gedaan naar mogelijke verbeteringen (zie Middeldorp et al., 2022). Het gaat om de volgende kenmerken:

- Beschikbaarheid van werk;
- Beschikbaarheid van laaggeschoold werk;
- Werken onder niveau;
- Buurt waar werken niet de norm is.

Omdat het gaat om aanzienlijke wijzigingen worden deze in een apart hoofdstuk besproken (zie Hoofdstuk 5). De aangepaste regiokenmerken resulteren echter niet in een verbetering van de verklaringskracht van het bijstandsverdeelmiddel en de stabiliteit van de modeluitkomsten. Daarom heeft dit verbetertraject geen gevolgen voor model 2023.

Brongegevens hebben wijzigingen ondergaan

Er heeft een methodewijziging plaatsgevonden in de Enquête Beroepsbevolking (EBB). De nieuwe invulling van het jaarlijks terugkerende onderzoek naar de beroepsbevolking is het resultaat van een Europese verordening die op 1 januari 2021 van kracht is geworden. Deze verordening moet zorgen voor meer harmonisatie tussen sociale statistieken, waaronder het werkloosheidscijfer in de 27 landen van de Europese Unie. Als gevolg van deze verordening is de vragenlijst van de EBB aangepast. Daarnaast is de enquête van huishoudensniveau naar persoonsniveau gegaan. Door de aanpassingen wijzigt de omvang van de beroepsbevolking en het werkloosheidspercentage tussen 2020 en 2021. Cijfers vanaf 2013 zijn door het CBS herberekend om zoveel mogelijk aan te sluiten op de uitkomsten op basis van de nieuwe vragenlijst. In zowel de schatting als de actualisatie van model 2023 wordt gebruik gemaakt van deze nieuwe reeks.

Deze wijziging heeft gevolgen voor de volgende indicatoren:

- Beschikbaarheid van werk;
- Beschikbaarheid van laaggeschoold werk;
- Werken onder niveau;
- Aandeel WW.

Door de nieuwe vraagstelling is in de nieuwe methode de beroepsbevolking (zowel werkzaam als niet-werkzaam) groter.² Hierdoor is de bruto arbeidsparticipatie ook groter. De bruto arbeidsparticipatie wordt gebruikt voor het bepalen van de omvang van de beroepsbevolking in de noemer van bovengenoemde indicatoren. Een grotere beroepsbevolking leidt voor deze indicatoren dus tot een lagere waarde.

Niet-werkenden worden in de nieuwe methode vaker aangemerkt als werkloos door een verandering in de vraagstelling. Een werkloze wordt gerekend tot de werkloze beroepsbevolking wanneer deze binnen twee weken kan starten. Voorheen had de vraag vier antwoordopties: "Binnen twee weken", "Tussen twee weken en drie maanden", "Drie maanden tot zes maanden" en "Zes maanden of langer". In de nieuwe vraagstelling wordt gevraagd of iemand binnen twee weken kan starten (ja/nee). Als gevolg van de gewijzigde vraagstelling geven mensen vaker aan dat ze binnen twee weken zouden kunnen starten met werken, en vallen ze onder de (werkloze) beroepsbevolking. In de nieuwe systematiek valt het werkloosheidspercentage hierdoor hoger uit. Deze wijziging heeft geen gevolgen voor de teller van indicator Aandeel WW, omdat hiervoor een andere bron wordt gebruikt.

Jongeren worden in de nieuwe methode vaker aangemerkt als werkzaam door een verandering in de vraagstelling. De nieuwe vragenlijst heeft een toelichting waarin staat dat betaalde stages en bijbaantjes ook meetellen als betaald werk. Als gevolg van de gewijzigde vraagstelling geven jongeren vaker aan dat ze werken, en vallen ze onder de (werkzame) beroepsbevolking. In de nieuwe systematiek valt de werkzame beroepsbevolking hierdoor hoger uit.

De enquête is van huishoudensniveau naar persoonsniveau gegaan. Dit heeft als gevolg dat de resultaten mogelijk betrouwbaarder zijn (mensen geven alleen antwoord over zichzelf). Verder is gebleken dat de respons is gestegen

² CBS (2021). Nieuwe meetmethode van invloed op beroepsbevolkingscijfers: <https://www.cbs.nl/nl-nl/corporate/2021/48/nieuwe-meetmethode-van-Invloed-op-beroepsbevolkingscijfers>.

CBS (2021). Meer werklozen, maar ook meer werkenden met nieuwe meetmethode: <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2021/48/meer-werklozen-maar-ook-meer-werkenden-met-nieuwe-meetmethode>.

(van 25 naar 38 procent); waarschijnlijk doordat deze verandering ervoor heeft gezorgd dat de vragenlijst een stuk korter is geworden.

De wijzigingen werken ook door in de teller van Beschikbaarheid van laaggeschoold werk en Werken onder niveau. Het aantal banen naar beroeps- en opleidingsniveau is gebaseerd op tellingen op basis van de EBB-microdata. Voor Beschikbaarheid van laaggeschoold werk gaat het om het aantal banen met een laag beroepsniveau, voor Werken onder niveau betreft het banen met een laag beroepsniveau die worden vervuld door mensen met een middelbaar of hoog opleidingsniveau. Om de reeks te laten aansluiten bij de reeks op basis van de nieuwe vragenlijst zijn de enquêtegewichten aangepast voor 2013 tot en met 2020. Hierdoor zullen de (gewogen) tellingen van het aantal banen naar beroeps- en opleidingsniveau anders uitvallen en eenmalig sterker fluctueren.

In Bijlage B worden de indicatoren op basis van de oude en nieuwe EBB-cijfers vergeleken voor peiljaar 2020. De figuren laten zien dat de aanpassing resulteert in gemiddeld lagere waarden van de indicatoren, maar onder de streep niet leidt tot grote verschuivingen in de verhoudingen *tussen* gemeenten (gemeenten met een hoge score op basis van de oude vragenlijst hebben ook een hoge score op basis van de nieuwe vragenlijst en omgekeerd).

Herziening CBS-cijfers

Het CBS publiceert op Statline voorlopige, nader voorlopige en definitieve cijfers. Voor de berekening van de regionale kenmerken wordt steeds gebruikgemaakt van de meest recente beschikbare cijfers. Inmiddels heeft CBS, zoals elk jaar, een aantal voorlopige cijfers omgezet in nader voorlopige en/of definitieve cijfers. Eerder werd gebruikgemaakt van voorlopige cijfers, nu wordt waar mogelijk gebruikgemaakt van nader voorlopige of definitieve cijfers. Het gaat hier dus niet om structurele definitiewijzigingen, maar om een jaarlijks terugkerende update in de beschikbare gegevens. De herziening van CBS-cijfers werkt door in de arbeidsmarktindicatoren Beschikbaarheid van werk, Beschikbaarheid van laaggeschoold werk en Werken onder niveau. Het gaat om beperkte wijzigingen in de brongegevens. In de schattingsfase van model 2020 en 2021 bleek ook al dat de invloed van herziening van CBS-cijfers op de scores op de regionale kenmerken beperkt is (zie Muilwijk-Vriend et al., 2019; Lammers et al., 2020).

2.2 Regulier onderhoud van de prijscomponent

De specificatie van de prijscomponent is in model 2022 uitgebreid met een indicator voor ontvangst van loonkostensubsidie (LKS). In model 2023 zijn er geen wijzigingen in de modelspecificatie. De wijziging in de bronbestanden ten aanzien van de bijstandsbestanden geldt ook voor de prijscomponent. In het bijzonder is er onderhoud gepleegd aan de HCI-variabele, zoals beschreven in de vorige paragraaf. Verder zijn de in de vorige paragraaf beschreven methodewijziging EBB en de herziening van CBS-cijfers in de prijscomponent relevant voor het kenmerk Beschikbaarheid van laaggeschoold werk.

2.3 Conclusies

Het reguliere onderhoud voor model 2023 bevat voornamelijk kleine aanpassingen en leidt niet tot aanpassingen in de modelspecificatie van de volume- en prijscomponent. De beschikbaarheid van extra jaren aan gegevens maakt aanpassing van de Human Capital Index en het kenmerk Praktijk- en speciaal onderwijs wenselijk. De methodewijziging EBB heeft geen grote gevolgen. De kenmerken Beschikbaarheid van werk, Beschikbaarheid van laaggeschoold werk, Werken onder niveau en Aandeel WW krijgen hierdoor gemiddeld lagere waarden, maar verschuivingen in de verhoudingen tussen gemeenten zijn beperkt.

3 Ontwikkelingen sinds het schatten van model 2022

Dit hoofdstuk laat zien hoe het bijstandsgebruik en de kenmerken in het verdeelmodel veranderd zijn sinds het schatten van model 2022. Voor de volumecomponent vergelijken we daarom cijfers begin 2020 met cijfers begin 2019. De prijs per uitkering wordt berekend over het hele jaar, dus hiervoor vergelijken we 2020 met 2019.

De volgende paragraaf toont ontwikkelingen in bijstandsafhankelijkheid en de kenmerken op huishoud- en regio-niveau die de kans op bijstand verklaren. Paragraaf 3.2 gaat in op ontwikkelingen in de prijs per uitkering en Paragraaf 3.3 concludeert.

3.1 Ontwikkeling in bijstandsafhankelijkheid

Het beroep op een bijstandsuitkering is tussen begin 2019 en begin 2020 gedaald. Tabel 3.1 laat zien dat Nederland begin 2020 ruim 7 miljoen huishoudens telde, exclusief instellingsbewoners, dak- en thuislozen en huishoudens met uitsluitend LKS. Hun gemiddelde bijstandskans was 5,2 procent ten opzichte van 5,5 procent begin 2019.

Tabel 3.1 Bijstandskans daalt licht naar 5,2 procent

Kenmerken	Begin 2020		Begin 2019	
	Aantal hh	Bijstandskans	Aantal hh	Bijstandskans
Totaal	7.182.637	5,2%	7.094.898	5,5%
Huishoudtypen				
Alleenstaande	2.054.005	9,6%	2.036.793	10,0%
Eenouder-moeder, jongste kind tot 5	73.374	27,8%	74.123	29,2%
Eenouder-moeder, jongste kind 5-12	116.931	20,8%	116.289	22,4%
Eenouder-moeder, jongste kind 12-18	112.201	16,6%	113.189	17,6%
Eenouder-moeder, jongste kind 18+	132.316	14,6%	126.997	15,5%
Eenouder-vader, jongste kind tot 5	3.810	9,2%	3.892	10,8%
Eenouder-vader, jongste kind 5-12	16.701	8,0%	16.497	8,4%
Eenouder-vader, jongste kind 12-18	27.263	6,1%	27.266	6,5%
Eenouder-vader, jongste kind 18+	50.365	4,0%	48.637	4,2%
Paar, jongste kind 18-	1.497.933	2,5%	1.507.973	2,6%
Paar, jongste kind 18+	454.286	1,6%	440.789	1,6%
Paar zonder kinderen	1.245.235	1,7%	1.220.898	1,9%
Thuiswonend meerderjarig kind	1.361.532	1,6%	1.325.578	1,8%
Overig huishouden	36.669	5,1%	35.971	5,3%
Leeftijdsgroepen				
18- tot 20-jarige in hh	428.028	1,1%	424.397	1,3%
20- tot 25-jarige in hh	1.024.304	2,3%	1.013.171	2,4%
25- tot 30-jarige in hh	969.434	3,2%	958.148	3,6%
30- tot 40-jarige in hh	1.608.771	5,0%	1.583.151	5,5%

Kenmerken	Begin 2020		Begin 2019	
	Aantal hh	Bijstandskans	Aantal hh	Bijstandskans
40- tot 50-jarige in hh	1.667.115	5,5%	1.700.564	5,8%
50-jarige tot AOW-leeftijd in hh	2.466.381	7,3%	2.395.011	7,4%
Woonsituatie				
Corporatiewoning	1.820.662	17,1%	1.817.990	17,8%
Standplaats	10.806	18,7%	10.753	19,6%
Niet-westerse migratieachtergrond				
met herkomst Turkije in hh	212.848	9,9%	206.958	10,4%
met herkomst Suriname in hh	218.516	9,9%	215.734	10,5%
met herkomst Nederlandse Antillen in hh	99.858	12,4%	96.850	13,2%
met herkomst Marokko in hh	186.756	14,9%	181.367	15,7%
met herkomst Ghana in hh	15.345	13,6%	14.741	14,5%
met herkomst Somalië of Eritrea in hh	26.955	40,7%	25.909	46,9%
met herkomst overig Afrika in hh	123.822	17,3%	117.885	19,2%
met herkomst Afghanistan in hh	23.429	22,6%	23.004	24,1%
met herkomst Irak in hh	31.353	30,4%	30.800	32,4%
met herkomst Syrië in hh	43.553	52,2%	40.321	61,8%
met herkomst Iran in hh	27.190	21,6%	26.133	23,3%
met herkomst China in hh	57.218	4,0%	54.575	4,3%
met herkomst India in hh	29.812	1,8%	25.912	2,1%
met herkomst overig in hh	179.361	7,3%	168.528	8,0%
Westerse migratieachtergrond				
met herkomst voormalig Joegoslavië in hh	49.405	9,9%	47.776	10,6%
met herkomst voormalige Sovjet-Unie in hh	60.930	8,0%	55.543	8,9%
met overige herkomst in hh	941.050	3,2%	913.878	3,4%
Opleidingsniveau				
HCI-laag in hh	2.119.860	14,7%	2.134.247	15,2%
HCI-midden in hh	4.085.793	1,4%	4.050.873	1,5%
HCI-hoog in hh	2.544.929	0,6%	2.499.186	0,6%
(V)SO/PrO in hh	106.231	8,6%	93.415	8,3%
Gezondheidsindicatoren				
Zorgkosten onbekend	195.675	0,6%	191.950	0,8%
Zorgkosten boven € 50.000	34.266	13,7%	31.785	14,3%
Gebruik GGZ	594.560	11,8%	584.009	12,3%
Medicijnen tegen verslaving	39.583	22,5%	38.492	23,2%
Medicijnen tegen depressie	668.422	10,5%	659.159	10,8%
Medicijnen tegen psychose/bipolaire stoornis	208.344	17,9%	200.333	18,2%
Medicijngebruik uit < vier hoofdgroepen	6.532.560	4,1%	6.437.839	4,4%
Medicijngebruik uit 4 of 5 hoofdgroepen	1.008.797	8,4%	1.015.824	8,7%
Medicijngebruik uit 6 of 7 hoofdgroepen	326.508	12,0%	331.855	12,4%
Medicijngebruik uit 8 of meer hoofdgroepen	88.241	15,7%	89.862	15,8%

Kenmerken	Begin 2020		Begin 2019	
	Aantal hh	Bijstandskans	Aantal hh	Bijstandskans
Stapeling van problematiek				
Niet-westerse migratieachtergrond in hh & 50 tot AOW-leeftijd in hh	309.027	22,3%	291.067	22,9%
Niet-westerse migratieachtergrond in hh & gezondheidsproblemen in hh	372.112	22,8%	365.071	23,7%
HCI laag in hh & gezondheidsproblemen in hh	822.538	20,3%	830.560	20,7%
Niet-rechthebbers				
Alleenstaande, vermogen > € 5.000	851.650	1,8%	833.293	1,8%
Alleenstaande, vermogen t/m € 5.000, overwaarde > € 50.000	92.987	2,8%	74.967	3,2%
Paar, vermogen > € 10.000	3.151.772	0,4%	3.090.899	0,5%
Paar, vermogen t/m € 10.000, overwaarde > € 50.000	543.826	0,8%	434.849	0,9%
Student (mbo/hbo/wo) in hh	1.094.760	0,9%	1.070.708	0,9%
WW-uitkering in hh	201.715	1,5%	227.722	1,6%
AO-uitkering 15-80% in hh	114.613	1,2%	119.704	1,2%
AO-uitkering 80-100% in hh	492.708	2,7%	484.303	2,6%
ANW-uitkering in hh	23.428	0,8%	24.866	0,7%
ZW, wachtgeld of overige uitkering in hh	191.521	3,7%	204.779	2,6%
Pensioenuitkering in hh	347.955	3,1%	335.619	3,3%
Vraagkant				
Relatief weinig personen werken onder niveau in gemeente	961.221	4,9%	1.158.096	6,8%
Relatief veel personen werken onder niveau in gemeente	1.280.433	6,0%	1.439.823	6,1%
Relatief weinig studenten (hbo/wo) in gemeente	67.223	4,2%	66.825	4,5%
Relatief veel studenten (hbo/wo) in gemeente	823.632	6,6%	761.008	6,6%
Relatief weinig WW'ers in gemeente	1.169.337	2,7%	1.259.465	3,1%
Relatief veel WW'ers in gemeente	1.194.779	8,3%	1.037.091	8,1%
Relatief weinig beschikbaarheid van werk in gemeente	1.257.997	5,7%	1.241.260	6,1%
Relatief veel beschikbaarheid van werk in gemeente	1.170.740	5,5%	1.039.968	5,9%
Buurteffecten				
Relatief weinig inwoners in buurt waar werken niet de norm is in gemeente	1.584.401	2,5%	1.542.081	2,6%
Relatief veel inwoners in buurt waar werken niet de norm is in gemeente	1.131.828	9,0%	1.105.701	9,6%
Relatief weinig overlast in de buurt	1.014.819	1,8%	999.680	2,0%
Relatief veel overlast in de buurt	1.333.396	10,3%	1.317.829	10,9%

De tabel geeft het aantal huishoudens en de kans op bijstand weer naar achtergrondkenmerken voor de jaren 2019 en 2020 (peildatum begin januari).

Bron: SEO Economisch Onderzoek en Atlas Research, berekeningen op basis van CBS-microdata

Huishoudkenmerken

Tabel 3.1 laat zien dat de verschillen in de feitelijke bijstandskansen naar type huishouden tussen begin 2019 en begin 2020 over het algemeen stabiel zijn. Een relatief sterke daling in de kans op bijstand is zichtbaar bij huishoudens met een (niet-westerse) migratieachtergrond, met name voor huishoudens met minstens één lid met een Indiase, Syrische, Somalische of Eritrese migratieachtergrond. Een groot deel van deze groepen is vrij recentelijk geïmmigreerd. Blijkbaar vindt een deel van hen na verloop van tijd een plek op de arbeidsmarkt.

Verder vindt een relatief grote verandering plaats bij huishoudens met één of meerdere personen met een Ziekte-wetuitkering, wachtgeld of een overige uitkering. Blijkbaar is voor een aantal van deze huishoudens wachtgeld of een van deze uitkeringen niet voldoende gebleken waardoor men ook een bijstandsuitkering ontvangt. Het overgrote merendeel van deze groep maakt echter geen gebruik van de bijstand.

Het aantal huishoudens met een migratieachtergrond neemt voor alle herkomstlanden toe. Verder zien we een toename in het aantal huishoudens met een overwaarde van meer dan 50 duizend euro, dit komt vermoedelijk door de krappe huizenmarkt.

Regiokenmerken

Nieuw ten opzichte van de rapportage van vorig jaar is dat we ook veranderingen in de bijstandskansen laten zien voor regiokenmerken. Onderaan in Tabel 3.1 zijn de regionale kenmerken uit de volumecomponent opgenomen. Per kenmerk toont deze tabel de feitelijke bijstandskansen voor huishoudens die hierop meer dan een standaarddeviatie lager of hoger scoren dan het gemiddelde. Dit komt overeen met de bijstandskansen in gemeenten die relatief laag of hoog scoren op de kenmerken Beschikbaarheid van werk, Werken onder niveau, Aandeel studenten en Aandeel WW'ers en in buurten die relatief laag of hoog scoren op de kenmerken Buurt waar werken niet de norm is of Overlast in de buurt.

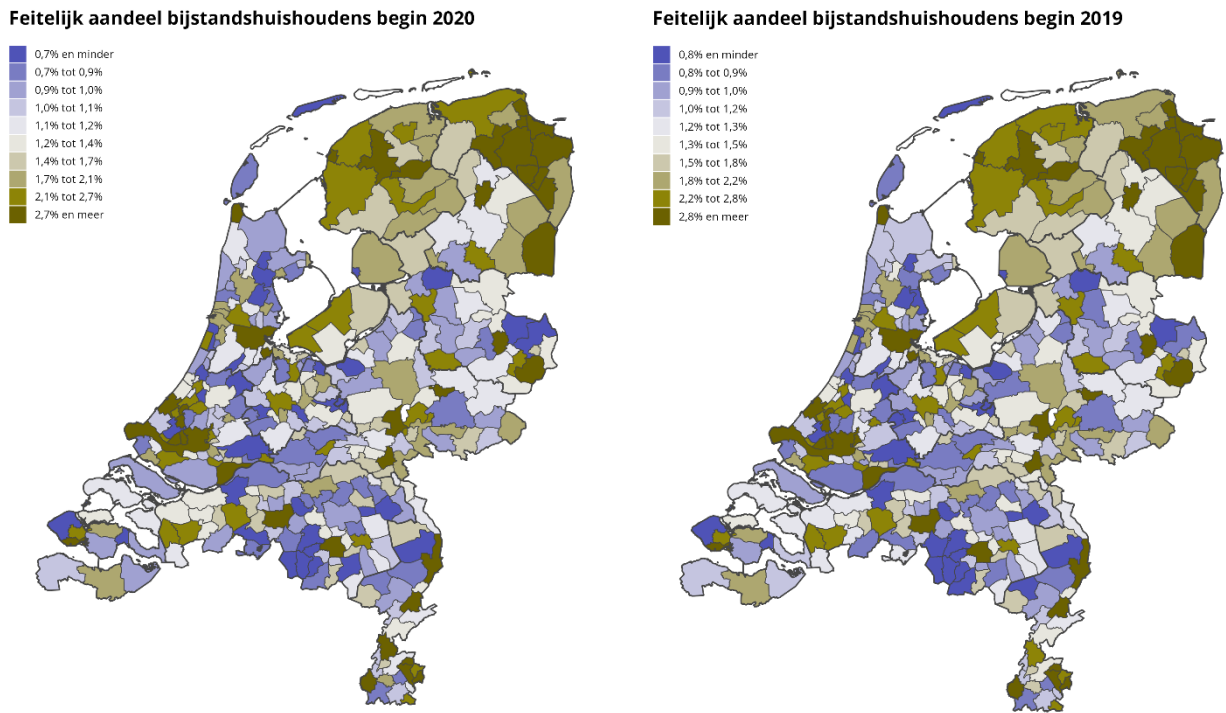
Doorgaans zien we verschillen in bijstandskansen die we verwachten wanneer we gemeenten of buurten vergelijken die relatief laag of hoog scoren op regionale kenmerken. Zo heeft een buurt met relatief veel overlast een bijstandskans van 10,3 procent en een buurt met relatief weinig overlast een bijstandskans van 1,8 procent in 2020.

Het valt op dat er in 2020 een relatief sterke daling in bijstandskansen is voor huishoudens in gemeenten met relatief weinig personen die werken onder niveau. Ook neemt het aantal huishoudens in gemeenten met relatief weinig personen die werken onder hun niveau relatief sterk af. Daarnaast zien we in 2020 ook een grote afname in de kans op bijstand voor huishoudens in gemeenten met een relatief klein aandeel WW'ers.

Ruimtelijk beeld

Figuur 3.1 laat verder zien dat het ruimtelijke patroon in de feitelijke bijstandsafhankelijkheid stabiel is tussen begin 2019 en begin 2020. Voor enkele gemeenten zien we een verschuiving naar een categorie met een lager feitelijk aandeel bijstandsafhankelijkheid in 2020 vergeleken met het voorgaande jaar.

Figuur 3.1 Feitelijke bijstandsafhankelijkheid blijft in het merendeel van de gemeenten constant

De linker figuur toont per gemeente het feitelijke aandeel bijstandshuishoudens begin januari 2020. De rechter figuur toont per gemeente het feitelijke aandeel bijstandshuishoudens begin januari 2019. Dit zijn de cijfers die respectievelijk voor de schatting van model 2023 en de schatting van model 2022 worden gebruikt. De cijfers zijn voor beide figuren in gemeente-indeling 2020. In enkele gemeenten is het aantal bijstandshuishoudens minder dan tien, waardoor het aandeel niet kan worden weergegeven. Bron: SEO Economisch Onderzoek en Atlas Research, berekeningen op basis van CBS-microdata

3.2 Ontwikkeling in de prijs per uitkering

Tabel 3.2 toont per achtergrondkenmerk het aantal bijstandshuishoudens, de gemiddelde feitelijke prijs per uitkering en de fractie ten opzichte van de norm. Deze cijfers hebben betrekking op een geheel jaar uitkering. De tabel laat zien dat de gemiddelde prijs in 2020 vergelijkbaar is met de gemiddelde prijs in model 2019. De gemiddelde feitelijke prijs ligt iets hoger voor 2020, maar dat sluit aan bij de jaarlijkse indexatie van normbedragen. De prijs uitgedrukt als fractie van het normbedrag van een bijstandshuishouden blijft nagenoeg hetzelfde.

Ook uitgesplitst naar type huishouden zijn de prijs per uitkering en de fractie van het normbedrag in 2020 en 2019 vergelijkbaar. De prijsstijging is iets groter bij huishoudens met één of meerdere personen met een WW-uitkering. Dit betekent dat huishoudens met een WW-uitkering in 2020 minder bijverdienen dan in 2019 waardoor ze een relatief hogere bijstandsuitkering ontvangen.

Tabel 3.2 Gemiddelde fractie van het normbedrag in 2020 nagenoeg gelijk aan 2019

	2020			2019		
	Aantal hh	Gemiddelde prijs	Fractie van het normbedrag	Aantal hh	Gemiddelde prijs	Fractie van het normbedrag
Totaal	371.225/ 365.892	13.888	0,87	387.322/ 381.270³	13.565	0,87
Huishoudtypen						
Alleenstaande	193.571	14.212	0,89	199.799	13.819	0,88
Eenouder-moeder, jongste kind tot 5	20.321	13.749	0,89	21.600	13.437	0,87
Eenouder-moeder, jongste kind 5-12	24.265	13.370	0,85	26.064	13.018	0,84
Eenouder-moeder, jongste kind 12-18	18.643	13.263	0,85	19.906	12.864	0,84
Eenouder-moeder, jongste kind 18+	19.328	11.743	0,88	19.673	11.451	0,87
Eenouder-vader, jongste kind tot 5	352	14.548	0,90	419	13.873	0,88
Eenouder-vader, jongste kind 5-12	1.335	14.610	0,91	1.386	14.375	0,91
Eenouder-vader, jongste kind 12-18	1.654	14.607	0,91	1.776	14.134	0,90
Eenouder-vader, jongste kind 18+	2.000	12.185	0,90	2.042	11.782	0,90
Paar, jongste kind 18-	36.976	16.708	0,84	39.716	16.551	0,84
Paar, jongste kind 18+	7.109	15.561	0,84	7.172	15.304	0,84
Paar zonder kinderen	21.465	15.577	0,78	22.754	15.391	0,79
Thuiswonend meerderjarig kind	22.387	7.366	0,87	23.142	7.107	0,87
Overig huishouden	1.815	14.042	0,67	1.870	13.619	0,67
Leeftijdsgroepen						
18- tot 20-jarige in hh	4.691	5.438	0,91	5.275	4.662	0,91
20- tot 25-jarige in hh	22.307	10.816	0,88	24.111	10.538	0,88
25- tot 30-jarige in hh	30.573	13.299	0,86	34.197	13.103	0,85
30- tot 40-jarige in hh	79.831	14.293	0,86	85.924	14.032	0,85
40- tot 50-jarige in hh	90.707	14.572	0,86	97.284	14.256	0,85
50-jarige tot AOW-leeftijd in hh	176.988	14.420	0,87	176.269	14.121	0,86
Woonsituatie						
Corporatiewoning	309.039	14.066	0,88	320.826	13.736	0,87
Standplaats	2.018	15.100	0,88	2.109	15.007	0,89
Niet-westerse migratieachtergrond						
met herkomst Turkije in hh	20.892	14.151	0,87	21.417	13.840	0,87
met herkomst Suriname in hh	21.117	13.827	0,89	22.269	13.428	0,88
met herkomst Nederlandse Antillen in hh	12.056	13.756	0,88	12.485	13.371	0,87
met herkomst Marokko in hh	27.532	14.557	0,88	28.160	14.227	0,88
met herkomst Ghana in hh	2.074	13.453	0,87	2.117	13.169	0,86
met herkomst Somalië of Eritrea in hh	10.851	14.077	0,92	12.055	13.590	0,92
met herkomst overig Afrika in hh	21.249	14.498	0,89	22.469	14.167	0,89
met herkomst Afghanistan in hh	5.282	14.774	0,89	5.535	14.382	0,88
met herkomst Irak in hh	9.502	15.528	0,91	9.957	15.103	0,90

³ Het totaal aantal huishoudens met een uitkering is nu lager dan in voorgaande tabellen, omdat niet voor ieder huishouden een bijstandsbedrag of bijstandsduur bekend is. Dit geeft 387.322 huishoudens op 5 januari 2019 en 371.225 huishoudens op 5 januari 2020. In een aantal gevallen kan geen fractie berekend worden, omdat het normbedrag gelijk is aan nul. Dit resulteert in 381.270 huishoudens op 5 januari 2019 en 365.892 huishoudens op 5 januari 2020.

	2020			2019		
	Aantal hh	Gemiddelde prijs	Fractie van het normbedrag	Aantal hh	Gemiddelde prijs	Fractie van het normbedrag
met herkomst Syrië in hh	22.695	15.428	0,91	24.884	15.066	0,91
met herkomst Iran in hh	5.821	14.793	0,92	6.055	14.480	0,91
met herkomst China in hh	2.244	13.940	0,86	2.330	13.735	0,85
met herkomst India in hh	526	13.772	0,84	545	13.417	0,83
met overige herkomst in hh	13.018	14.071	0,86	13.320	13.749	0,85
Westerse migratieachtergrond						
met herkomst voormalig Joegoslavië in hh	4.837	14.424	0,88	5.042	14.186	0,87
met herkomst voormalige Sovjet-Unie in hh	4.855	14.895	0,89	4.923	14.593	0,88
met overige herkomst in hh	29.659	13.733	0,85	30.927	13.428	0,84
Opleidingsniveau						
HCI-laag in hh	307.001	14.359	0,89	319.997	14.057	0,88
HCI-midden in hh	57.282	11.380	0,73	59.632	11.020	0,71
HCI-hoog in hh	14.743	13.183	0,84	14.708	12.845	0,83
(V)SO/PrO in hh	8.727	8.993	0,88	7.419	7.944	0,88
Gezondheidsindicatoren						
Zorgkosten boven € 50.000	4.345	13.388	0,86	4.197	13.285	0,85
Gebruik GGZ	67.261	13.499	0,87	69.165	13.251	0,86
Medicijnen voor verslaving	8.285	14.617	0,89	8.348	14.297	0,88
Medicijnen voor depressie	68.749	13.890	0,86	70.057	13.629	0,85
Medicijnen voor psychose/bipolaire stoornis	34.713	13.657	0,86	34.040	13.362	0,85
Medicijngebruik uit minder dan vier hoofdgroepen	264.680	13.889	0,87	277.031	13.565	0,86
Medicijngebruik uit 4 of 5 hoofdgroepen	84.164	14.369	0,86	87.063	14.067	0,86
Medicijngebruik uit 6 of 7 hoofdgroepen	38.792	14.420	0,86	40.603	14.087	0,85
Medicijngebruik uit 8 of meer hoofdgroepen	13.725	14.285	0,85	14.040	14.110	0,85
Stapeling van problematiek						
Niet-westerse migratieachtergrond in hh & 50 tot AOW-leeftijd in hh	68.130	14.982	0,89	65.968	14.703	0,88
Niet-westerse migratieachtergrond in hh & gezondheidsproblemen in hh	83.435	14.740	0,89	85.278	14.447	0,88
HCI laag in hh & gezondheidsproblemen in hh	163.427	14.448	0,88	168.232	14.168	0,87
Overige uitkeringen						
WW-uitkering in hh	3.031	10.682	0,62	3.542	9.887	0,58
AO-uitkering (15-80%) in hh	1.379	8.265	0,47	1.458	8.266	0,48
AO-uitkering (80-100%) in hh	13.005	6.796	0,38	12.654	6.672	0,38
ANW-uitkering in hh	183	9.067	0,55	182	8.402	0,50
Ziektewet, wachtgeld of overige uitkering in hh	7.136	10.209	0,61	5.375	9.854	0,60
Pensioenuitkering in hh	10.813	11.653	0,71	10.926	11.540	0,71
Loonkostensubsidie						
Ontvangt loonkostensubsidie	2.257	7.398	0,45	1.836	7.434	0,46

De tabel geeft per achtergrondkenmerk het aantal huishoudens, de gemiddelde prijs per uitkering en de fractie ten opzichte van de norm. De prijs per uitkering en de fractie van het normbedrag zijn gecorrigeerd voor uitkeringen aan AOW-gerechtigden en elders verzorgden, opgehoogd naar een geheel jaar uitkering en gemaximeerd op het normbedrag voor het huishouden. Dat sluit aan bij de uitkomstmaat die vanaf model 2019 voor de prijscomponent is gebruikt. De cijfers zijn weergegeven voor de jaren 2019 en 2020.

Bron: SEO Economisch Onderzoek en Atlas Research, berekeningen op basis van CBS-microdata

3.3 Conclusies

Er is weinig verandering in het bijstandsgebruik en de kenmerken in het verdeelmodel sinds het schatten van model 2022. Ook het ruimtelijke patroon in de feitelijke bijstandsafhankelijkheid is stabiel tussen begin 2019 en begin 2020. De bijstandskans is in deze periode iets gedaald. Een relatief sterke daling in de kans op bijstand is zichtbaar bij huishoudens met een (niet-westerse) migratieachtergrond, met name voor huishoudens met minstens één lid met een Indiase, Syrische, Somalische of Eritrese migratieachtergrond.

4 Schatting van het model

Dit hoofdstuk presenteert de schattingsresultaten van model 2023. Ook tonen we enkele plausibiliteitstoetsen zoals de afwijking in het aantal voorspelde en daadwerkelijke bijstandshuishoudens, de afwijking in euro's van de budgetten met de feitelijke uitgaven van gemeenten in 2021 en de budgetmutaties ten opzichte van model 2022. De volgende paragraaf gaat in op de schattingsresultaten en Paragraaf 4.2 toetst de uitkomsten op plausibiliteit. Paragraaf 4.3 concludeert.

4.1 Schattingsresultaten

4.1.1 Volumecomponent

De coëfficiënten voor de volumecomponent van model 2023 zijn grotendeels vergelijkbaar met de coëfficiënten voor de volumecomponent van model 2022 – zie Tabel 4.1. Het teken (plus of min), de omvang en de significantie zijn voor bijna alle kenmerken vergelijkbaar tussen de twee modeljaren. Er zijn echter een paar uitzonderingen. De sterke daling in de omvang van de coëfficiënt voor huishoudens met een Syrische migratieachtergrond valt op. Dit is in lijn met de sterk gedaalde bijstandskans voor deze huishoudens, zie het voorgaande hoofdstuk. Het kenmerk huishoudens met een Turkse migratieachtergrond is in model 2023 nog slechts significant op een tien procentniveau, terwijl dit voorheen significant was op één procentniveau. Het kenmerk huishoudens met een overig niet-westerse migratieachtergrond is in model 2023 juist significanter; in model 2022 was dit kenmerk significant op vijf procentniveau, in model 2023 op één procentniveau. Dit geldt ook voor huishoudens met een overig niet-westerse migratieachtergrond tussen de 50 en AOW-leeftijd; in model 2022 was dit kenmerk niet significant, terwijl het in model 2023 significant op een procentniveau is. Voor wat betreft de regionale kenmerken zijn, net als vorig jaar, het aandeel studenten en het aandeel WW insignificant. Voor het aandeel WW geldt dat het teken omslaat ten opzichte van vorig jaar. In modeljaar 2022 gold er een positieve relatie tussen het aandeel WW in de gemeente waar een huishouden woont en de bijstandskans van dat huishouden. In model 2023 is die relatie negatief. Hierbij speelt mogelijk dat de coronapandemie geen weerslag had op het bijstandsgebruik begin 2020, maar wel op werkloosheid gedurende 2020. De coëfficiënt ligt echter dicht bij nul en het kenmerk is bovendien zowel in model 2022 als in model 2023 niet significant.

Tabel 4.1 Verschillen in coëfficiënten tussen model 2023 en model 2022 beperkt

Kans op bijstand in huishouden	Model 2023	Model 2022
Aanbodkant		
Huishoudtypen		
Alleenstaande	referentie	referentie
Eenouder-moeder, jongste kind tot 5	1,1916 ***	1,1905 ***
Eenouder-moeder, jongste kind 5-12	0,5563 ***	0,5941 ***
Eenouder-moeder, jongste kind 12-18	0,1207 ***	0,1626 ***
Eenouder-moeder, jongste kind 18+	-0,2782 ***	-0,2116 ***
Eenouder-vader, jongste kind tot 5	-0,2454 ***	-0,2037 ***
Eenouder-vader, jongste kind 5-12	-0,1380 ***	-0,1364 ***
Eenouder-vader, jongste kind 12-18	-0,5813 ***	-0,5330 ***
Eenouder-vader, jongste kind 18+	-1,2185 ***	-1,1491 ***
Paar, jongste kind 18-	-1,0426 ***	-1,0686 ***

Kans op bijstand in huishouden	Model 2023	Model 2022
Paar, jongste kind 18+	-1,6973 ***	-1,6863 ***
Paar zonder kinderen	-1,1676 ***	-1,1362 ***
Thuiswonend meerderjarig kind	-0,7237 ***	-0,7226 ***
Overig huishouden	0,1615 ***	0,1867 ***
Leeftijdsgroepen		
Leeftijd 18 tot 20 jaar in huishouden	referentie	referentie
Leeftijd 20 tot 25 jaar in huishouden	1,2467 ***	1,2529 ***
Leeftijd 25 tot 30 jaar in huishouden	1,7681 ***	1,8562 ***
Leeftijd 30 tot 40 jaar in huishouden	2,0362 ***	2,0714 ***
Leeftijd 40 tot 50 jaar in huishouden	2,3884 ***	2,4126 ***
Leeftijd 50 jaar tot AOW-leeftijd in huishouden	2,9424 ***	2,9695 ***
Woonsituatie		
Corporatiewoning	1,6346 ***	1,6349 ***
Standplaats	1,5661 ***	1,5963 ***
Migratieachtergrond		
Geen migratieachtergrond in huishouden	referentie	referentie
Migratieachtergrond (Turkije) in huishouden	0,0847 *	0,1196 ***
Migratieachtergrond (Suriname) in huishouden	0,1178 **	0,1808 ***
Migratieachtergrond (Nederlandse Antillen) in huishouden	0,2359 ***	0,2907 ***
Migratieachtergrond (Marokko) in huishouden	0,3626 ***	0,4136 ***
Migratieachtergrond (Ghana) in huishouden	-0,0773 *	-0,0669
Migratieachtergrond (Somalië of Eritrea) in huishouden	1,3897 ***	1,6574 ***
Migratieachtergrond (overig Afrika) in huishouden	0,6854 ***	0,7769 ***
Migratieachtergrond (Afghanistan) in huishouden	1,0438 ***	1,1159 ***
Migratieachtergrond (Irak) in huishouden	1,1859 ***	1,2104 ***
Migratieachtergrond (Syrië) in huishouden	2,2203 ***	2,6487 ***
Migratieachtergrond (Iran) in huishouden	0,7795 ***	0,8210 ***
Migratieachtergrond (China) in huishouden	-0,3015 ***	-0,3019 ***
Migratieachtergrond (India) in huishouden	-0,8632 ***	-0,8998 ***
Migratieachtergrond (Overig niet-westers) in huishouden	0,1179 ***	0,0951 **
Migratieachtergrond (voormalig Joegoslavië) in huishouden	0,3817 ***	0,4034 ***
Migratieachtergrond (voormalige Sovjet-Unie) in huishouden	0,2259 ***	0,1964 ***
Migratieachtergrond (Overig westers) in huishouden	-0,5208 ***	-0,5441 ***
Opleidingsniveau		
HCI onbekend in huishouden	referentie	referentie
Lage HCI in huishouden	1,0851 ***	0,9602 ***
Middelbare/hoge HCI in huishouden	-1,8712 ***	-2,0178 ***
(V)SO/PrO in huishouden	0,8536 ***	0,8571 ***
Gezondheidsindicatoren		
Zorgkosten boven de € 50.000 in huishouden	0,5501 ***	0,4998 ***

Kans op bijstand in huishouden	Model 2023	Model 2022
Gebruik GGZ-zorg in huishouden	0,9147 ***	0,9280 ***
Gebruik medicijn tegen verslaving in huishouden	0,3503 ***	0,3870 ***
Gebruik medicijn tegen depressie in huishouden	0,4175 ***	0,4007 ***
Gebruik medicijn tegen psychose in huishouden	0,6432 ***	0,6313 ***
Gebruik minder dan 4 medicijn groepen in huishouden	referentie	referentie
Gebruik 4 tot 6 medicijn groepen in huishouden	0,1957 ***	0,2021 ***
Gebruik 6 tot 8 medicijn groepen in huishouden	0,3696 ***	0,3972 ***
Gebruik 8 of meer medicijn groepen in huishouden	0,5483 ***	0,5660 ***
Stapelning van problematiek		
Niet-westerse migratieachtergrond in hh & 50 tot AOW-leeftijd in hh	0,1100 ***	0,0368
Niet-westerse migratieachtergrond in hh & gezondheidsproblemen in hh	0,1704 ***	0,1489 ***
HCI laag in hh & gezondheidsproblemen in hh	0,4798 ***	0,4841 ***
Niet-rechthebbenden		
Alleenstaande, vermogen boven € 5.000	-2,0843 ***	-2,1073 ***
Alleenstaande, vermogen tot en met € 5.000, overwaarde boven € 50.000	-0,8142 ***	-0,7660 ***
Paar, vermogen boven € 10.000	-1,9009 ***	-1,9029 ***
Paar, vermogen tot en met € 10.000, overwaarde boven € 50.000	-0,7327 ***	-0,7246 ***
Student (mbo/hbo/wo) in huishouden	-2,0751 ***	-2,0106 ***
WW-uitkering in huishouden	-1,0601 ***	-1,2177 ***
AO-uitkering (15%-80% of onbekend) in huishouden	-4,3559 ***	-4,3967 ***
AO-uitkering (80%-100%) in huishouden	-4,5259 ***	-4,6293 ***
ANW-uitkering in huishouden	-5,8952 ***	-6,0401 ***
Ziektewetuitkering, wachtgeld of overige uitkering in huishouden	-1,3472 ***	-1,8890 ***
Pensioenuitkering in huishouden	-0,6068 ***	-0,5631 ***
Vraagkant		
Werken onder niveau in gemeente	1,7854 ***	1,6160 ***
Aandeel studenten (hbo/wo) in gemeente	-0,2535	-0,2302
Aandeel WW in beroepsbevolking van gemeente	-1,0780	4,1225
Beschikbaarheid van werk in gemeente	-10,1625 ***	-9,3370 ***
Buurteffecten		
Aandeel bbv in een buurt waar werken niet de norm is in gemeente o.b.v. 6-ppc gebieden	1,9894 ***	2,0983 ***
Overlast in de buurt	1,3710 ***	1,2830 ***
Constante	0,6609	0,4605
N	7.182.637	7.094.898

Toelichting: De tabel toont de schattingsresultaten voor de volumecomponent van het bijstandsverdeelmiddel voor 2023. Ter vergelijking zijn de schattingen van het verdeelmiddel voor 2022 weergegeven.

Significantie: * 10%, ** 5%, *** 1%

Bron: SEO Economisch Onderzoek en Atlas Research, berekeningen op basis van CBS-microdata

4.1.2 Prijscomponent

Ook de coëfficiëntschattingen voor de prijscomponent van model 2023 zijn vergelijkbaar met de schattingen voor model 2022, zie Tabel 4.2. Het teken (plus of min) komt voor elk van de kenmerken in het prijsmodel overeen voor model 2022 en model 2023. Een verschil is dat de indicator voor de beschikbaarheid van laaggeschoold werk in model 2023 niet meer significant is. In model 2022 was deze indicator nog wel significant op vijf procentniveau. De indicator voor het ontvangen van loonkostensubsidie (LKS), geïntroduceerd in de prijscomponent vanaf model 2022, draagt ook voor model 2023 significant bij aan een lagere prijs.

Tabel 4.2 Coëfficiëntschattingen prijscomponent model 2023 sluiten aan bij model 2022

Prijs ten opzichte van de norm in bijstandshuishouden	Model 2023	Model 2022
Aanbodkant		
Huishoudtypen		
Alleenstaande, eenouder-vader	referentie	referentie
Eenouder-moeder, jongste kind tot 5	-0,2923 ***	-0,2535 ***
Eenouder-moeder, jongste kind 5+	-0,4960 ***	-0,4372 ***
Paar met kinderen	-0,7939 ***	-0,6455 ***
Paar zonder kinderen of overig huishouden	-0,9280 ***	-0,7565 ***
Thuiswonend meerderjarig kind	-0,5227 ***	-0,4081 ***
Leeftijdsgroepen		
Leeftijd 18 tot 25 jaar in huishouden	referentie	Referentie
Leeftijd 25 tot 30 jaar in huishouden	-0,1068 ***	-0,1437 ***
Leeftijd 30 tot 40 jaar in huishouden	-0,5493 ***	-0,5706 ***
Leeftijd 40 tot 50 jaar in huishouden	-0,6520 ***	-0,6264 ***
Leeftijd 50 jaar tot AOW-leeftijd in huishouden	-0,5519 ***	-0,5014 ***
Woonsituatie		
Corporatiewoning of standplaats	0,0887 ***	0,0809 ***
Migratieachtergrond		
Geen, westerse of overig niet-westerse migratieachtergrond in hh	referentie	Referentie
Migratieachtergrond (Turkije) in hh	0,1225 ***	0,1199 ***
Migratieachtergrond (Suriname) in hh	0,1198 ***	0,0943 ***
Migratieachtergrond (Marokko) in hh	0,1954 ***	0,1946 ***
Migratieachtergrond (overig Afrika) in hh	0,1991 ***	0,1856 ***
Migratieachtergrond (Midden-Oosten) in hh	0,3299 ***	0,3198 ***
Opleidingsniveau		
HCI onbekend in huishouden	referentie	Referentie
Lage HCI in huishouden	0,5354 ***	0,5235 ***
Middelbare/hoge HCI in huishouden	-0,6009 ***	-0,5878 ***
Gezondheidsindicatoren		
Gebruik GGZ-zorg in hh	0,1248 ***	0,1322 ***

Prijs ten opzichte van de norm in bijstandshuishouden	Model 2023		Model 2022	
Gebruik medicijn tegen depressie in hh	0,0559	***	0,0457	***
Stapelning van problematiek				
HCI laag in hh & gezondheidsproblemen in hh	0,0971	***	0,1050	***
Overige uitkeringen				
WW-uitkering in hh	-0,3623	***	-1,2916	***
AO-uitkering (15-80%) in hh	-2,5365	***	-2,4422	***
AO-uitkering (80-100%) in hh	-3,2143	***	-3,1173	***
ANW-uitkering in hh	-1,7730	***	-1,9569	***
Ziektewet, wachtgeld of overige uitkering in hh	-1,2954	***	-1,2785	***
Pensioenuitkering in hh	-1,2915	***	-1,1639	***
Vraagkant				
Aandeel studenten (hbo/wo) in gemeente	1,0726	***	1,2655	***
Beschikbaarheid van laaggeschoold werk in gemeente	-0,1448		-0,2061	**
Buurteffecten				
Overlast in de buurt	0,5176	***	0,4363	***
Loonkostensubsidie				
Indicator LKS	-2,1504	***	-2,0328	***
Constante	2,6170	***	2,5884	***
N	365.880		381.270	

Toelichting: De tabel bevat de schattingsresultaten voor het model dat de prijs per uitkering, afgezet tegen het normbedrag, verklaart uit achtergrondkenmerken. Ter vergelijking zijn de schattingsresultaten van model 2022 weergegeven.

Significantie: * 10%, ** 5%, *** 1%

Bron: SEO Economisch Onderzoek en Atlas Research, op basis van CBS-microdata

4.2 Plausibiliteit

In deze paragraaf tonen we afwijkingen tussen het voorspelde en feitelijke aantal bijstandshuishoudens en tussen budget in 2023 en uitgaven in 2020. We tonen daarnaast budgetmutaties. Deze uitkomsten geven een beeld van de plausibiliteit van de uitkomsten. Daarbij tekenen we aan dat deze afwijkingen en budgetmutaties ook een gevolg zijn van de keuzes die gemeenten maken op het gebied van beleid en uitvoering.

4.2.1 Afwijking in aantal bijstandshuishoudens

We berekenen de 'afwijking in aantal huishoudens' als het gemiddelde (absolute) procentuele verschil tussen het voorspelde en werkelijke aantal huishoudens met bijstand. Tabel 4.3 vergelijkt de afwijking in aantal huishoudens voor model 2023 met model 2022, met een onderscheid naar verschillende grootteklassen van gemeenten. Hieruit blijkt dat de afwijking in aantal huishoudens licht is toegenomen. Deze toename zit vooral bij de gemeenten met 15.000 tot 40.000 inwoners. Voor de G4-gemeenten is er juist een afname van de afwijking in aantal huishoudens tussen model 2023 en model 2022.

Tabel 4.3 Afwijkingen in aantal huishoudens voor model 2023 groter voor kleinere gemeenten

Afwijking voorspeld en werkelijk aantal huishoudens met bijstand	Model 2023 (alleen volumecomponent)					Model 2022 (alleen volumecomponent)				
	gem	min	max	#neg	#pos	gem	min	max	#neg	#pos
Gemeentegrootte										
15.000 - 40.000 inwoners (N = 178 / 178)	8,9	-27,0	29,0	99	79	8,1	-25,8	35,3	104	74
40.000 - 100.000 inwoners (N = 99 / 100)	6,7	-15,8	24,1	44	55	6,6	-18,1	29,8	51	49
100.000 - 250.000 inwoners (N = 28 / 27)	5,8	-14,0	16,8	16	12	5,7	-11,1	21,0	16	11
Meer dan 250.000 inwoners (N = 4 / 4)	3,2	-4,1	4,8	3	1	4,0	-5,3	4,4	2	2
Totaal (N = 309 / 309)	7,8	-27,0	29,0	162	147	7,3	-25,8	35,3	173	136
Gewogen naar inwonertal	6,4	-27,0	29,0	162	147	6,3	-25,8	35,3	173	136
Gewogen naar uitgavenaandeel	5,5	-27,0	29,0	162	147	5,6	-25,8	35,3	173	136

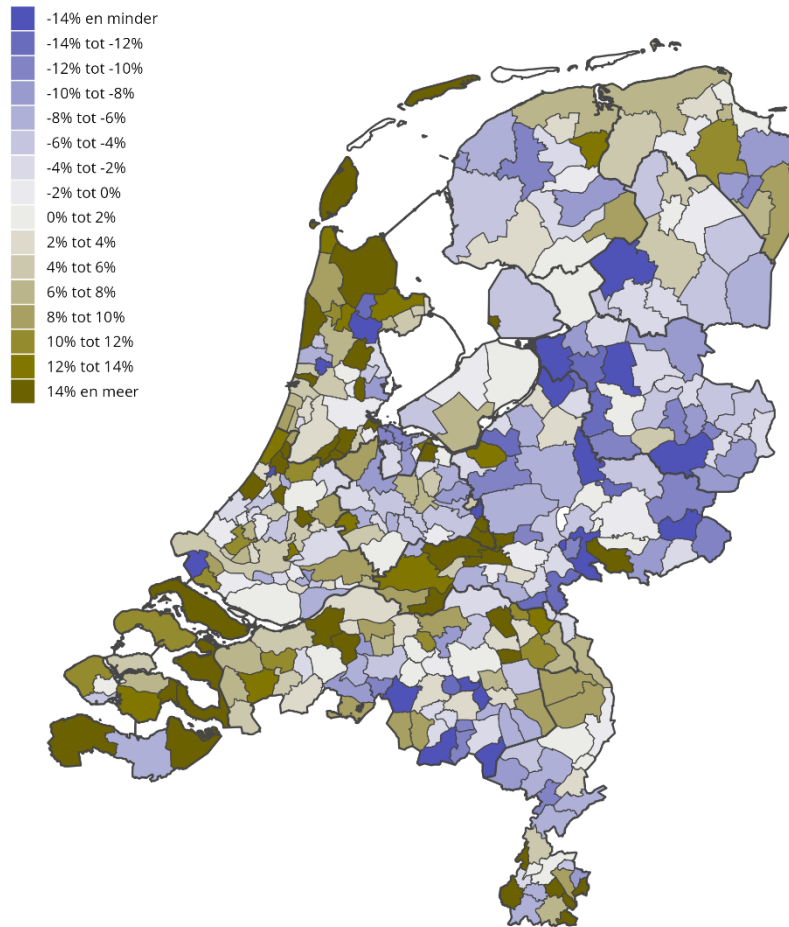
De beschrijvende statistieken zijn gebaseerd op gebudgetteerde gemeenten (gemeenten met minstens 15.000 inwoners - gemeente-indeling 2020 voor model 2023 en gemeente-indeling 2019 voor model 2022). De afwijking in aantal huishoudens is de afwijking tussen voorspelde en werkelijke aantallen bijstandshuishoudens. De kolom 'gem' bevat gemiddelden van de absolute procentuele afwijkingen.

Bron: SEO Economisch Onderzoek en Atlas Research, berekeningen op basis van CBS-microdata

Figuur 4.1 laat zien dat de afwijking in aantal huishoudens relatief vaak negatief is voor gemeenten in het oosten van het land. Een negatieve afwijking in aantal huishoudens houdt in dat er in een gemeente meer feitelijke bijstandshuishoudens zijn dan het model voorspelt. Een positieve afwijking in aantal huishoudens houdt dus in dat het model meer bijstandshuishoudens voorspelt dan dat er feitelijk zijn in een gemeente. Dit is relatief sterk het geval voor veel Zeeuwse gemeenten en gemeenten in de Kop van Noord-Holland.

Figuur 4.1 Relatief vaak negatieve afwijkingen in aantal huishoudens in het oosten van het land

Procentueel verschil feitelijk en voorspeld aantal bijstandshuishoudens

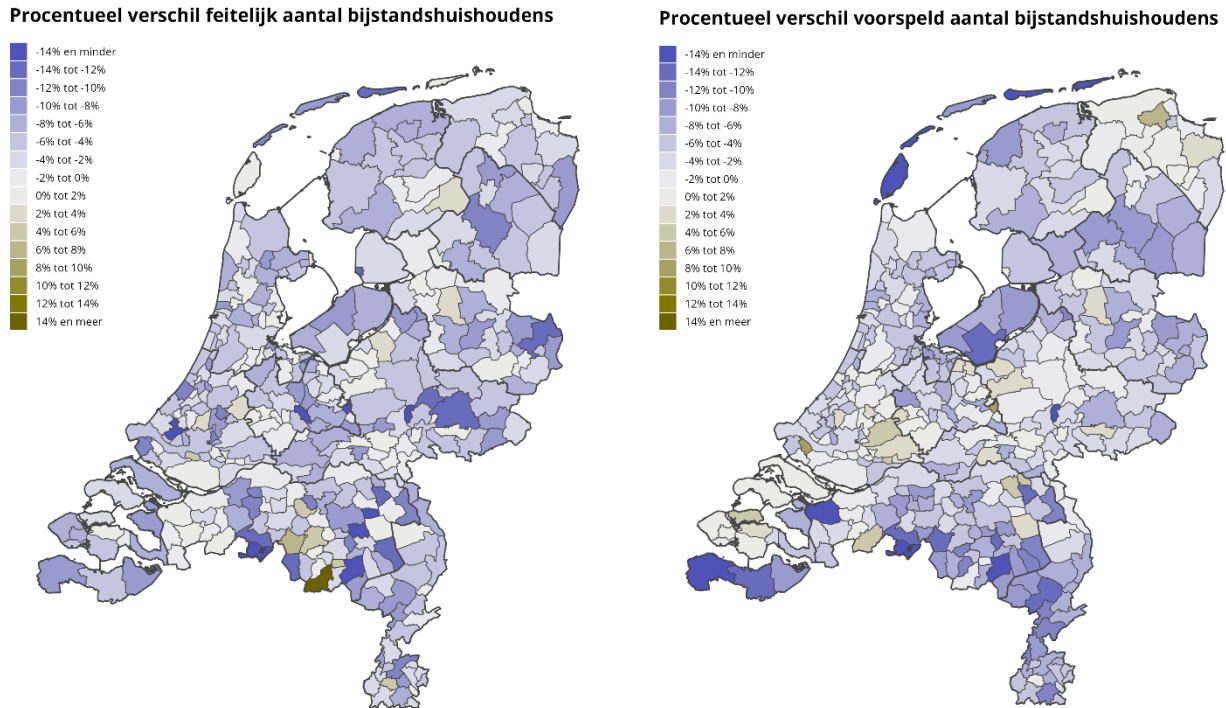

De figuur toont voor model 2023 per gemeente het verschil tussen het voorspelde aantal bijstandshuishoudens en het feitelijke aantal bijstandshuishoudens, uitgedrukt als percentage van het feitelijke aantal bijstandshuishoudens (de afwijking in aantal huishoudens). Het gaat om de voorspelde aantallen bijstandshuishoudens op basis van de schattingsfase. Cijfers zijn in gemeentelindeling 2020.

Bron: SEO Economisch Onderzoek en Atlas Research

Verder laat Figuur 4.2 zien dat zowel de feitelijke als de voorspelde bijstandskans voor vrijwel alle gemeenten daalt tussen modeljaar 2023 (peildatum januari 2020) en modeljaar 2022 (peildatum januari 2019). De daling in het voorspelde aantal bijstandshuishoudens is relatief sterk in het zuiden van Zeeland en het zuiden van Noord-Brabant.

Figuur 4.2 Daling in het feitelijke én voorspelde aantal bijstandshuishoudens voor vrijwel alle gemeenten

De linker figuur toont per gemeente het verschil tussen het feitelijke aantal bijstandshuishoudens begin januari 2020 en begin januari 2019, uitgedrukt als percentage van het feitelijke aantal bijstandshuishoudens begin januari 2019. Dit zijn de cijfers die respectievelijk voor de schatting van model 2023 en de schatting van model 2022 zijn gebruikt. De rechter figuur toont het verschil tussen het voorspelde aantal bijstandshuishoudens in model 2023 en model 2022, uitgedrukt als percentage van het voorspelde aantal bijstandshuishoudens in model 2022. Het gaat om de voorspelde aantallen bijstandshuishoudens op basis van de schattingsfase. Cijfers in beide figuren zijn in gemeente-indeling 2020.

Bron: SEO Economisch Onderzoek en Atlas Research.

4.2.2 Afwijking in euro's

De afwijking tussen de budgetten op basis van het objectieve verdeelmodel (na toepassing van zowel de volume- als prijscomponent) en de uitgaven is een tweede manier om de plausibiliteit van de schattingsresultaten te beoordelen. Hiervoor kijken we naar het procentuele absolute verschil tussen het budgetaandeel voor 2023 en het uitgavenaandeel in 2020 (in de actualisatiefase wordt dit 2021).⁴ Deze vergelijking is echter niet helemaal zuiver. Allereerst bevatten de uitgaven 2020 ook de uitkeringen aan dak- en thuislozen en instellingsbewoners. Omdat het budget voor dak- en thuislozen en instellingsbewoners buiten het model om wordt verdeeld, is deze component niet meegenomen in de budgetaandelen die uit het model volgen. Dit zorgt voor een afwijking ten opzichte van de uitgaven in 2020 en vertaalt zich in een grotere afwijking in euro's. Daarnaast gebruikt het model normbedragen per 1 januari 2022 om budgetten voor 2023 te berekenen. De uitgaven 2020 zijn gebaseerd op normbedragen die golden in 2020. De ontwikkeling in de hoogte van de normbedragen is niet voor elk type huishouden gelijk. Ook dit kan daarom resulteren in een grotere afwijking in euro's. Tenslotte kunnen verschillen tussen budget en uitgaven ook ontstaan door gemeentelijk beleid en zijn ze dus niet per se aan het model te wijten.

⁴ Afwijking in euro's = ((budgetaandeel - uitgavenaandeel) / uitgavenaandeel) * 100%. In voorgaande rapporten werd dit het herverdeeldeffect genoemd.

Tabel 4.4 vergelijkt de afwijking in euro's voor model 2023 met model 2022, met een onderscheid naar verschillende grootteklassen van gemeenten. Ten opzichte van voorgaande rapportages is het aantal gemeenten met een negatieve afwijking in euro's in deze tabel verder uitgesplitst. Voor de grenzen is aansluiting gezocht bij de grenzen die worden gehanteerd voor het vangnet van de Participatiewet. De aansluiting tussen de budgetten op basis van het objectieve verdeelmodel (na toepassing van zowel de volume- als prijscomponent) en de uitgavenaandelen blijkt zeer vergelijkbaar voor model 2023 en model 2022. Gemiddeld genomen en niet gewogen naar uitgavenaandeel neemt het verschil tussen het budgetaandeel en het uitgavenaandeel heel licht toe, maar er zijn voor model 2023 minder gemeenten waarvoor het budgetaandeel lager is dan het uitgavenaandeel.

Tabel 4.4 Afwijking in euro's nagenoeg gelijk voor model 2023 en model 2022

Verskil tussen budgetaandeel en uitgavenaandeel	gem	min	max	totaal	# kleiner dan -12,5%	# -12,5% tot -7,5%	# -7,5% tot 0%	# 0% tot 10%	# groter dan 10%
Model 2023									
Gemeentegrootte									
15.000 – 40.000 inwoners	9,9	-25,5	38,1	178	12	17	46	56	47
40.000 – 100.000 inwoners	7,3	-13,3	34,2	99	2	5	30	40	22
100.000 – 250.000 inwoners	6,5	-14,1	19,1	28	1	3	10	11	3
Meer dan 250.000 inwoners	4,8	-7,0	1,1	4	0	0	3	1	0
Totaal	8,7	-25,5	38,1	309	15	25	89	108	72
Gewogen naar inwonertal	7,3	-25,5	38,1	309	15	25	89	108	72
Gewogen naar uitgavenaandeel	6,3	-25,5	38,1	309	15	25	89	108	72
Model 2022									
Gemeentegrootte									
15.000 – 40.000 inwoners	9,5	-23,0	46,7	178	12	16	48	51	51
40.000 – 100.000 inwoners	7,3	-13,5	31,1	100	3	4	32	38	23
100.000 – 250.000 inwoners	6,4	-11,9	22,4	27	0	4	10	10	3
Meer dan 250.000 inwoners	5,2	-8,7	2,0	4	0	1	2	1	0
Totaal	8,4	-23,0	46,7	309	15	25	92	100	77
Gewogen naar inwonertal	7,2	-23,0	46,7	309	15	25	92	100	77
Gewogen naar uitgavenaandeel	6,4	-23,0	46,7	309	15	25	92	100	77

De beschrijvende statistieken zijn gebaseerd op gebudgetteerde gemeenten (gemeenten met minstens 15.000 inwoners) van het jaar 2020 voor model 2023 en 2019 voor model 2022. Budgetaandelen worden bepaald aan de hand van het objectieve budget dat uit het model volgt. Dat geldt ook voor de gemeenten die gedeeltelijk historisch worden gebudgetteerd, er is dus nog geen rekening gehouden met de historische component. Het gemiddelde betreft het absolute gemiddelde herverdeeleffect.

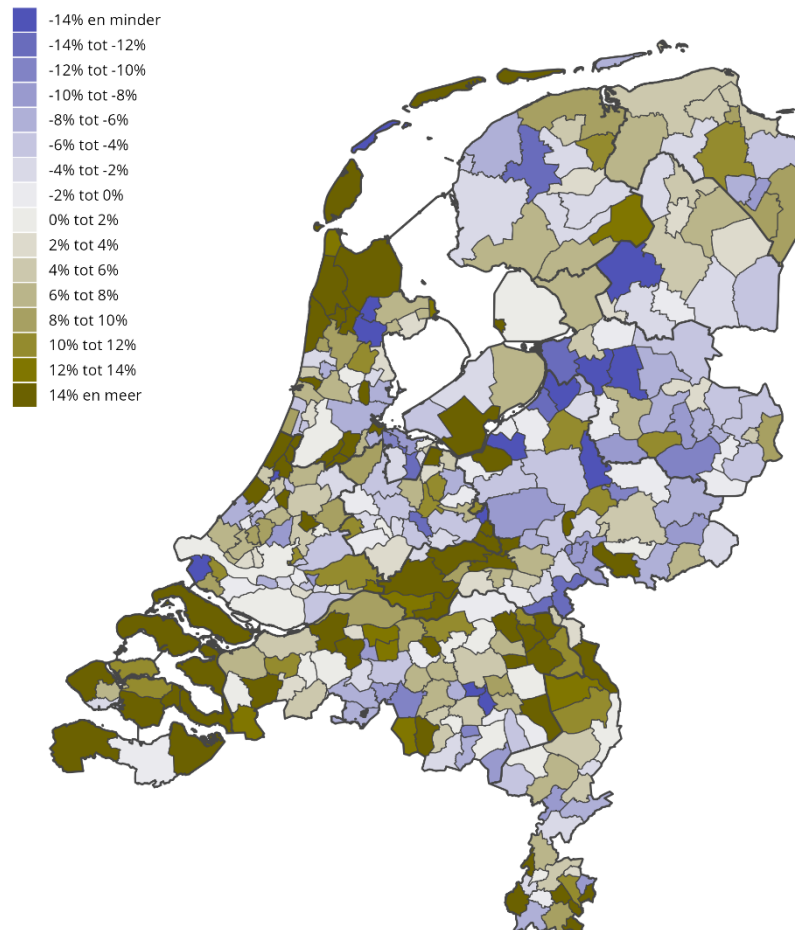
Bron: SEO Economisch Onderzoek en Atlas Research, berekeningen op basis van CBS-microdata

Gemeenten in Zeeland en in de Kop van Noord-Holland hebben een relatief groot budgetaandeel ten opzichte van hun aandeel in de totale feitelijke bijstandsuitgaven, zie Figuur 4.3. Gemeenten in het oosten van Nederland hebben

relatief vaak een negatieve afwijking in euro's; het uitgavenaandeel is voor deze gemeenten groter dan het objectieve budgettaandeel. Het beeld dat deze figuur laat zien, komt daarmee sterk overeen met de kaart van de afwijkingen in aantal huishoudens (Figuur 4.1).

Figuur 4.3 Gemeenten in Zeeland en in de Kop van Noord-Holland hebben een relatief hoog objectief budgettaandeel ten opzichte van hun uitgavenaandeel

Aansluiting objectieve budgetaandelen en uitgavenaandelen

De figuur toont voor model 2023 per gemeente het verschil tussen het objectieve budgettaandeel op basis van de schattingsfase en het aandeel in de totale bijstandsuitgaven in 2020, uitgedrukt als percentage van het uitgavenaandeel (de afwijking in euro's). Cijfers zijn in gemeente-indeling 2020.

Bron: SEO Economisch Onderzoek en Atlas Research.

4.2.3 Budgetmutaties

Veranderingen in het budget ten opzichte van de verdeling van vorig jaar zijn een derde manier om de plausibiliteit van de uitkomsten te beoordelen. Tabel 4.5 laat zien dat er ook wat betreft de budgetmutaties – de procentuele verandering in het objectieve budgettaandeel tussen twee modeljaren – minimale verschillen zijn tussen model 2023 en model 2022. Voor alle gemeentegrootten geldt dat er een kleine afname is van de budgetmutaties. Voor model 2023 zijn er ongeveer evenveel gemeenten waarvoor het budgettaandeel toeneemt als waarvoor het budgettaandeel afneemt ten opzichte van het budgettaandeel in model 2022. Voor model 2022 waren er meer gemeenten met een afname van het budgettaandeel ten opzichte van model 2021 dan gemeenten met een toename van het budgettaandeel.

Tabel 4.5 Budgetmutaties voor model 2023 iets kleiner dan voor model 2022

Budgetmutaties	Model 2023 (mutaties t.o.v. model 2022)					Model 2022 (mutaties t.o.v. model 2021)				
	gem	min	max	#neg	#pos	gem	min	max	#neg	#pos
Gemeentegrootte										
15.000 - 40.000 inwoners (N = 178 / 178)	3,4	-17,7	11,6	93	85	3,7	-13,8	10,9	118	60
40.000 - 100.000 inwoners (N = 99 / 100)	2,5	-8,0	7,5	45	54	2,8	-6,8	9,0	66	34
100.000 - 250.000 inwoners (N = 28 / 27)	2,0	-3,8	5,1	17	11	2,2	-4,5	8,8	11	16
Meer dan 250.000 inwoners (N = 4 / 4)	1,2	-1,1	2,0	1	3	2,0	-0,5	4,6	1	3
Totaal (N = 309 / 309)	3,0	-17,7	11,6	156	153	3,3	-13,8	10,9	196	113

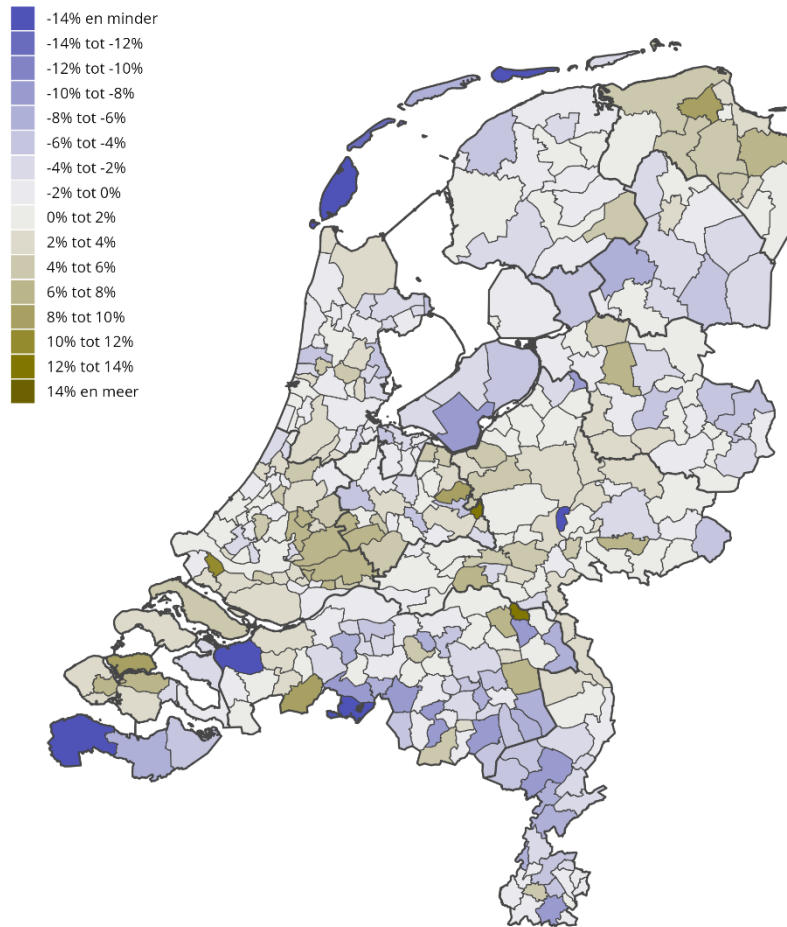
De beschrijvende statistieken zijn gebaseerd op gebudgetteerde gemeenten (gemeenten met minstens 15.000 inwoners) en zijn in gemeente-indeling 2020 voor model 2023 en gemeente-indeling 2019 voor model 2022. Budgetaandelen zijn bepaald na toepassing van zowel de volumecomponent als de prijscomponent uit de schattingsfase. Er is nog geen rekening gehouden met de historische component voor gemeenten die deels historisch gebudgetteerd worden.

Bron: SEO Economisch Onderzoek en Atlas Research, berekeningen op basis van CBS-microdata

Figuur 4.4 bevestigt wat voorgaande tabel laat zien; de veranderingen in objectieve budgetaandelen tussen model 2022 en model 2023 zijn relatief klein. Op een enkele (kleine) gemeente na liggen de meeste budgetmutaties tussen de -6 en 6 procent. Het model geeft daarmee voor vrijwel alle gemeenten stabiele uitkomsten.

Figuur 4.4 Relatief kleine veranderingen in de objectieve budgetaandelen tussen model 2022 en model 2023

Procentueel verschil objectief budgetaandeel

De figuur toont het procentuele verschil tussen het objectieve budgetaandeel van model 2022 en het objectieve budgetaandeel van model 2023, beide op basis van de schattingsfase. Cijfers zijn in gemeente-indeling 2020.

Bron: SEO Economisch Onderzoek en Atlas Research

4.3 Conclusie

De schatting van model 2023 geeft vergelijkbare schattingsgewichten als model 2022. Er zijn een paar uitzonderingen. De sterke daling in de omvang van de coëfficiënt voor huishoudens met een Syrische migratieachtergrond valt op. Deze hangt samen met een significant lagere feitelijke bijstandskans voor deze huishoudens. Verder is het kenmerk huishoudens met een Turkse migratieachtergrond in model 2023 minder significant dan in model 2022, terwijl het kenmerk huishoudens met een overig niet-westerse migratieachtergrond juist significanter is voor model 2023. Het laatste geldt ook voor het kenmerk huishoudens met een overig niet-westerse migratieachtergrond in combinatie met het kenmerk tussen de 50 en AOW-leeftijd. De regionale kenmerken aandeel studenten en aandeel WW zijn net als voor model 2022 insignificant. Voor het aandeel WW geldt bovendien dat het teken omslaat ten opzichte van vorig jaar; in modeljaar 2022 gold er een positieve relatie tussen het aandeel WW in de gemeente waar een huishouden woont en de bijstandskans van dat huishouden. In model 2023 is die relatie negatief. Voor de prijscomponent is het belangrijkste verschil ten opzichte van model 2022 dat de indicator voor de beschikbaarheid van laaggeschoold werk niet meer significant is, terwijl deze indicator in model 2022 nog wel significant op vijf procent-niveau was.

De afwijking tussen het voorspelde en het feitelijke aantal bijstandshuishoudens neemt gemiddeld gezien licht toe ten opzichte van model 2022. Deze toename is vooral te zien bij gemeenten met 15.000 tot 40.000 inwoners. Voor de G4-gemeenten neemt de afwijking juist af. Ook het verschil tussen het objectieve budgetaandeel en het uitgavenaandeel neemt voor model 2023 gemiddeld per gemeente licht toe. Wel zijn er minder gemeenten met een aanzienlijk lager objectief budgetaandeel dan het uitgavenaandeel. Tot slot zijn de budgetmutaties - de verandering in het objectieve budgetaandeel ten opzichte van het vorige modeljaar - voor modeljaar 2023 iets kleiner dan voor model 2022. Deze afname is het sterkst voor de G4-gemeenten.

5 Variant met nieuwe regiokenmerken

Voor vier van de vijf in het Bijstandsverdeelmodel gebruikte regionale kenmerken is dit jaar in opdracht van het ministerie van SZW onderzoek gedaan naar mogelijke verbeteringen, zie het rapport *Verbetering Regiokenmerken Bijstandsverdeelmodel* (Middeldorp e.a., 2022) voor een uitgebreide omschrijving van het onderzoek. Het gaat om de volgende kenmerken:

- Beschikbaarheid van werk;
- Beschikbaarheid van laaggeschoold werk;
- Werken onder niveau;
- Buurt waar werken niet de norm is.

Beschikbaarheid van laaggeschoold werk zit in de prijscomponent van het model, de overige drie kenmerken zitten in de volumecomponent.

De vernieuwde operationalisaties van de indicatoren zijn op inhoudelijke gronden waarschijnlijk een verbetering ten opzichte van de huidige operationalisaties. Ze zijn stabiel, beschikbaar op lager schaalniveau en ook in de toekomst te actualiseren. In de meeste gevallen is ook de complexiteit van de berekening verminderd. In dit hoofdstuk toetsen we of deze indicatoren ook in verklaringskracht en modelstabiliteit een verbetering vormen ten opzichte van de huidige indicatoren.

De in Hoofdstuk 2 besproken methodewijziging van de EBB-cijfers is in deze analyse niet meegenomen. Alle cijfers zijn dus gebaseerd op de oude methode. Zoals Bijlage B laat zien heeft dit voor de spreiding van de betreffende kenmerken weinig gevolgen.

Paragraaf 5.1 bespreekt de aanpassingen op hoofdlijnen. Paragraaf 5.2 laat zien hoe de kenmerken op gemeentelijk niveau als gevolg hiervan zouden veranderen. Paragraaf 5.3 laat zien hoe het model met de aangepaste regiokenmerken scoort op modelprestaties en afwijking in aantal huishoudens en in euro's. Paragraaf 5.4 concludeert.

5.1 Aanpassing van de regiokenmerken

De aanpassingen die tijdens onderzoek *Verbetering Regiokenmerken Bijstandsverdeelmodel* in de regiokenmerken zijn voorgesteld vallen ruwweg uiteen in vier categorieën:

1. actualisatie van gegevensbronnen;
2. inhoudelijke verfijning van operationalisaties van kenmerken;
3. verkleinen van steekproefon nauwkeurigheden als gevolg van gebruik van gegevens op basis van Enquête Beroepsbevolking (EBB);
4. inzoomen van gemeente- naar PC4- of buurniveau.

De eerste en tweede type aanpassing geven gevolg aan voortschrijdend inzicht bij de onderzoekers en veelgehoorde verzoeken van gemeenten. De derde en vierde type aanpassing zijn van cruciaal belang voor het vergroten van de stabiliteit van de indicatoren waardoor jaar-op-jaarfluctuaties fors zouden kunnen worden teruggedrongen.

Beschikbaarheid van werk

Ten eerste is de formule aangepast waarmee de concurrentie om beschikbare banen wordt geoperationaliseerd. In de huidige indicator wordt het aantal bereikbare banen vanuit een gemeente gedeeld door de vanuit die gemeente bereikbare beroepsbevolking. In de aangepaste indicator wordt het aantal banen in een gemeente eerst gedeeld door het aantal personen dat bereid is vanuit andere gemeenten naar die gemeente te reizen. Vervolgens wordt de indicator bepaald als het aantal voor concurrentie gecontroleerde bereikbare banen.

Verder zijn een aantal actualisaties uitgevoerd. De reistijdenmatrix, de reistijdvervalcurve en de correctiefactor voor grenspendel zijn geactualiseerd. De aangepaste indicator maakt gebruik van een reistijdenmatrix uit 2019 met reistijden tussen PC4-gebieden.⁵ De indicator Beschikbaarheid van werk is dus ook naar een lager schaalniveau gebracht. In plaats van op gemeenteniveau wordt de aangepaste indicator op vierpositiepostcodeniveau (PC4) berekend.

De reistijdvervalcurve is in de aangepaste indicator herijkt met behulp van de CBS-enquête Onderweg in Nederland (ODiN) over de periode 2018-2020. Deze enquête wordt jaarlijks uitgevoerd waardoor actualisatie ook in de toekomst mogelijk is. De correctiefactor voor grenspendel die in de huidige indicator wordt gebruikt, wordt niet langer door CBS geüpdatet. Een nieuwe correctiefactor wordt bepaald op basis van inkomende grenspendel beschikbaar via het portal Grensdata van het CBS en uitgaande grenspendel op basis van CBS-microdata. Voor de specificaties van deze berekening verwijzen we naar het rapport Verbetering Regiokenmerken Bijstandsverdeelmiddel.

Beschikbaarheid van laaggeschoold werk

Voor het kenmerk Beschikbaarheid van laaggeschoold werk zijn *mutatis mutandis* dezelfde wijzigingen als voor Beschikbaarheid van werk doorgevoerd: een andere maat voor concurrentie om beschikbare banen, actualisatie van de reistijdenmatrix en reistijdvervalcurve en de overgang naar PC4-niveau. Daarbovenop zijn de bronnen voor het aantal banen met laag beroepsniveau en de laagopgeleide beroepsbevolking verbeterd.

In de aangepaste indicator wordt het aantal banen met een laag beroepsniveau bepaald aan de hand van een hulpmiddel op basis van CBS-microdata. In de enquête beroepsbevolking (EBB) wordt gevraagd naar het beroeps- en opleidingsniveau. Voor de hele EBB wordt op landelijk niveau met logistische regressie bepaald wat de kans is dat een baan een laag beroepsniveau heeft. Vervolgens wordt de kans dat een baan een laag beroepsniveau heeft voorspeld op basis van integrale tellingen. Deze voorspellingen worden naar gemeenteniveau geaggregeerd.

Tot slot is voor het bepalen van de omvang van de laagopgeleide beroepsbevolking gedeeltelijk overgegaan naar integrale tellingen op basis van CBS-microdata. Op basis van integrale tellingen wordt de omvang van de laagopgeleide potentiële beroepsbevolking en de laagopgeleide werkzame beroepsbevolking bepaald. Met behulp van het werkloosheidspercentage en de bruto arbeidsparticipatie die het CBS beschikbaar stelt op Statline wordt vervolgens de omvang van de laagopgeleide beroepsbevolking bepaald.

Werken onder niveau

Het kenmerk Werken onder niveau heeft dezelfde aanpassingen ondergaan als hierboven omschreven bij de kenmerken Beschikbaarheid van werk en Beschikbaarheid van laaggeschoold werk. Voor indicator Werken onder niveau wordt echter het aantal banen met een laag beroepsniveau dat wordt vervuld door mensen met middelbaar of hoog opleidingsniveau bepaald.

Buurt waar werken niet de norm is

Kenmerk Buurt waar werken niet de norm is is geoperationaliseerd op buurniveau (in tegenstelling tot gemeenteniveau voor de huidige indicator). Per CBS-buurt wordt het gewogen gemiddelde van de 'overwerkloosheid' bepaald: het verschil in het aandeel niet-werkende werkzoekenden in de directe omgeving en dat aandeel in de ruimere omgeving. In buurten met een hoge 'overwerkloosheid' is sprake van een concentratie van niet-werkende mensen.

⁵ Object Vision (2021). PC4 travel time matrix for Nederland van Boven. https://www.ge-odms.nl/PC4_travel_time_matrix_for_Nederland_van_Boven [voor het laatst bezocht op 3 mei 2022].

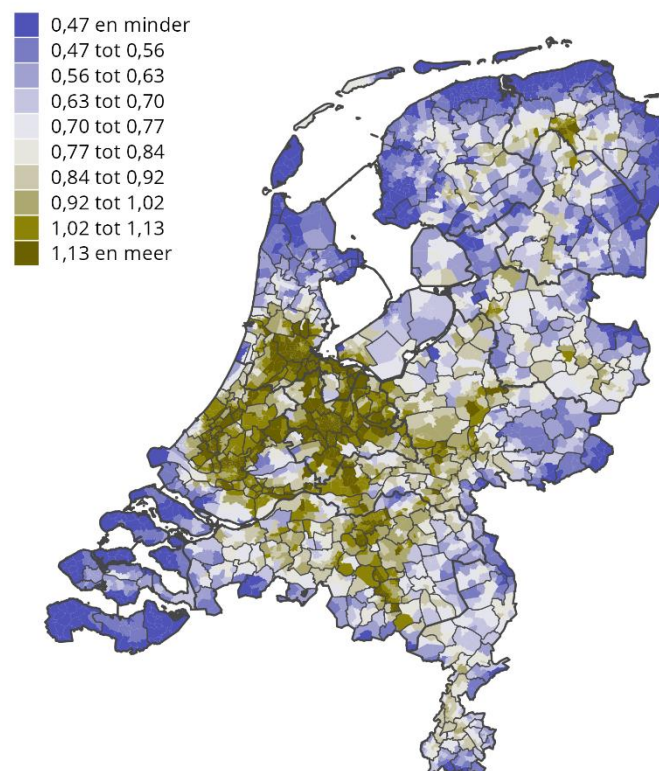
5.2 Ontwikkelingen als gevolg van de gewijzigde regiokenmerken

Wijziging van de operationalisatie zal zorgen voor verschuivingen in de scores voor de kenmerken. Voor Beschikbaarheid van werk, Beschikbaarheid van laaggeschoold werk en Werken onder niveau laten we voor peiljaar 2020 het aangepaste kenmerk, het huidige kenmerk en de ontwikkeling als gevolg van de gewijzigde operationalisatie zien. Voor het kenmerk Buurt waar werken niet de norm is wordt alleen het aangepaste en het huidige kenmerk weergegeven, en vervolgens uitgelegd waarom een vergelijking van de aangepaste indicator met de huidige indicator op gemeentenniveau niet mogelijk is.

5.2.1 Beschikbaarheid van werk

Figuur 5.1 laat zien dat de beschikbaarheid van werk het sterkst geconcentreerd is in en rondom de Randstad. Ook in enkele grote steden buiten de Randstad, zoals Groningen, Maastricht en de Noord-Brabantse steden, is de beschikbaarheid van werk hoog. Verder valt op dat de beschikbaarheid van werk groter is voor inwoners nabij belangrijke verkeersassen. De beschikbaarheid is laag in perifeer gelegen en niet-stedelijke regio's. Ook binnen gemeenten is er variatie in de beschikbaarheid van werk. Een duidelijk voorbeeld hiervan is Rotterdam: door de gunstigere ligging is de beschikbaarheid van werk in Noord beduidend groter dan in Zuid.

Figuur 5.1 Beschikbaarheid van werk peiljaar 2020 (PC4-niveau)

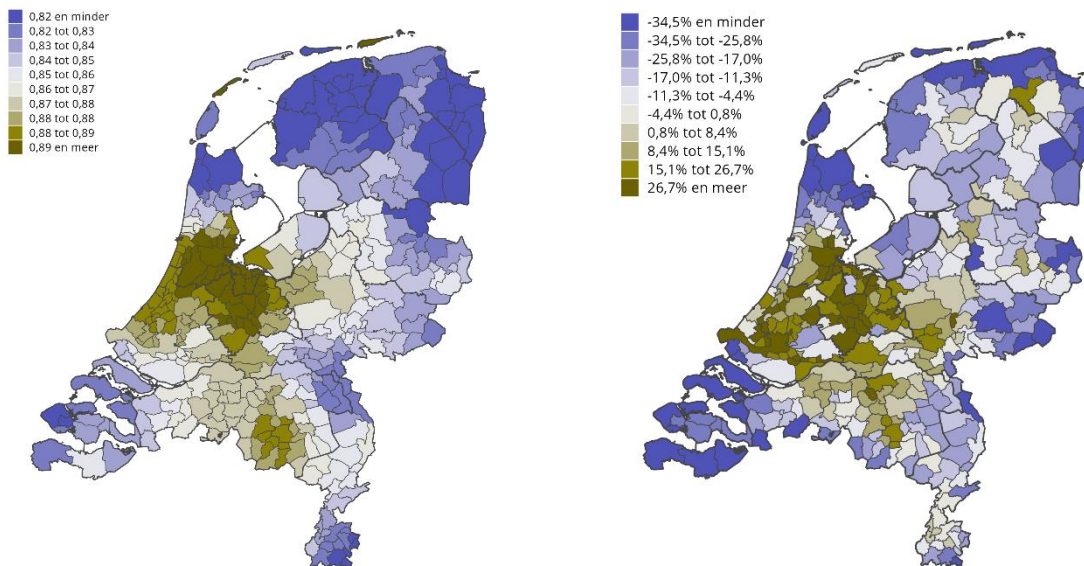

Bron: Atlas Research op basis van CBS-microdata

Figuur 5.2 toont de huidige indicator en brengt de ontwikkeling als gevolg van de gewijzigde definitie in beeld. De nieuwe indicator is ten behoeve van deze vergelijking geaggregeerd naar gemeentenniveau. Het patroon is vergelijkbaar: de beschikbaarheid van werk is het grootst in de Randstad en Zuidoost-Noord-Brabant. In vergelijking met het huidige kenmerk neemt de beschikbaarheid van werk het sterkst toe in stedelijke gebieden - in het bijzonder in

de Randstad, maar ook daarbuiten (Groningen, Zwolle). In stedelijke gebieden bevinden zich concentraties van werk. Doordat de concurrentie om banen in de aangepaste indicator plaatsvindt op de baanlocatie zijn inwoners van steden in het voordeel – zij hoeven minder ver te reizen en ervaren in omliggende gebieden minder concurrentie. Perifeer gelegen, niet-stedelijke regio's kennen een (verdere) afname van de beschikbaarheid van werk. Inwoners van die gebieden moeten verder reizen naar baanlocaties en ervaren meer concurrentie om de banen in de steden.

Figuur 5.2 Beschikbaarheid van werk huidig (links) en ontwikkeling a.g.v. aanpassing (rechts)

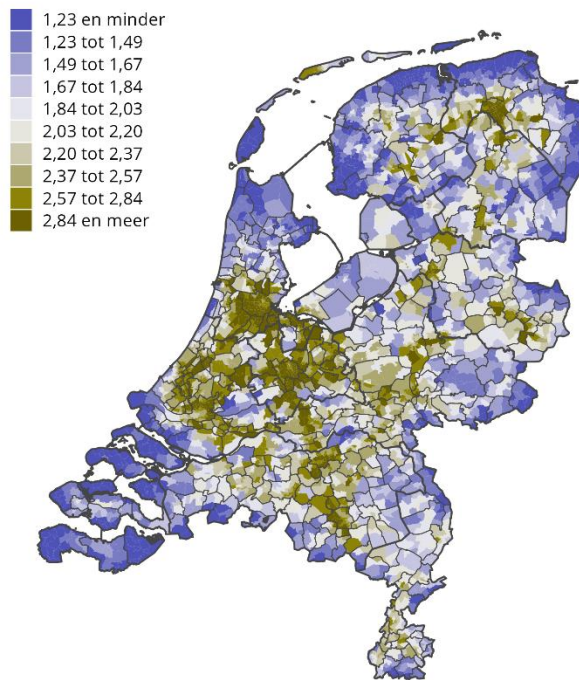

Bron: Atlas Research op basis van CBS-microdata

5.2.2 Beschikbaarheid van laaggeschoold werk

Beschikbaarheid van laaggeschoold werk kent een overwegend vergelijkbaar patroon als Beschikbaarheid van werk (Figuur 5.3). De beschikbaarheid van laaggeschoold werk is echter lokaal meer gedifferentieerd, onder andere doordat de reisbereidheid van laagopgeleiden sneller afneemt met reistijd. Daarnaast is de beschikbaarheid van laaggeschoold werk in vergelijking relatief groot in steden in Oost-Nederland en langs autosnelwegen in Noord-Nederland.

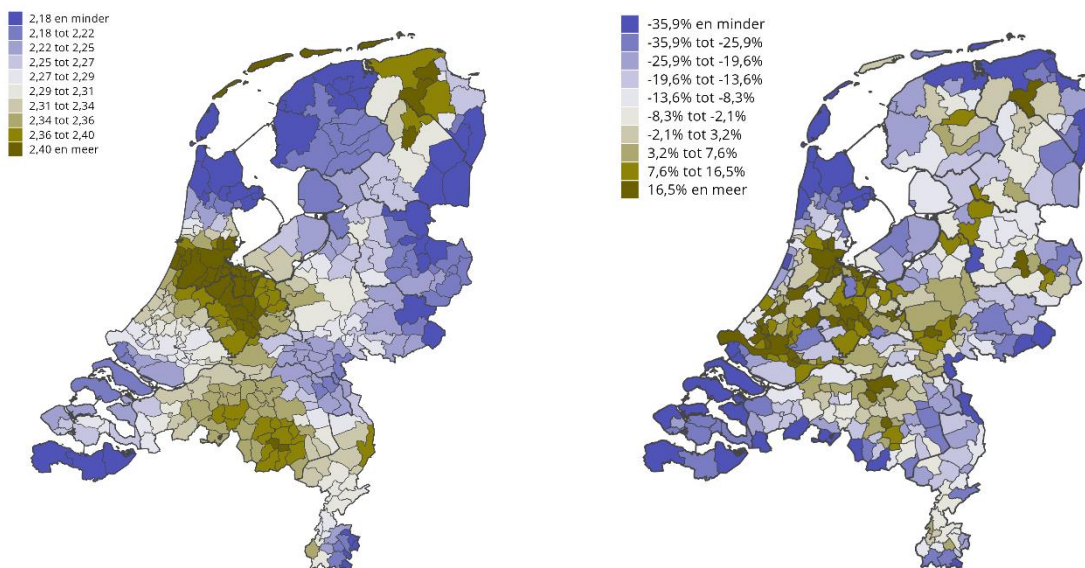
Figuur 5.3 Beschikbaarheid van laaggeschoold werk peiljaar 2020 (PC4-niveau)

Bron: Atlas Research op basis van CBS-microdata

Figuur 5.4 toont de huidige indicator en brengt de ontwikkeling als gevolg van de gewijzigde definitie in beeld. Als gevolg van de gewijzigde operationalisatie neemt de beschikbaarheid van laaggeschoold werk het sterkst toe in grote steden zoals Amsterdam, Utrecht, Rotterdam en Groningen. Ook buurgemeenten hiervan, zoals Amstelveen, Nieuwegein en Schiedam, kennen een sterke toename. De beschikbaarheid van laaggeschoold werk neemt het sterkst af in perifeer gelegen, niet-stedelijke regio's zoals de kop van Noord-Holland, Zeeland, Noord-Fryslân en Noord-Groningen. Ook hier geldt dat deze verschillen met name ontstaan door de gewijzigde operationalisatie van concurrentie om banen.

Figuur 5.4 Beschikbaarheid van laaggeschoold werk huidig (links) en ontwikkeling a.g.v. aanpassing (rechts)

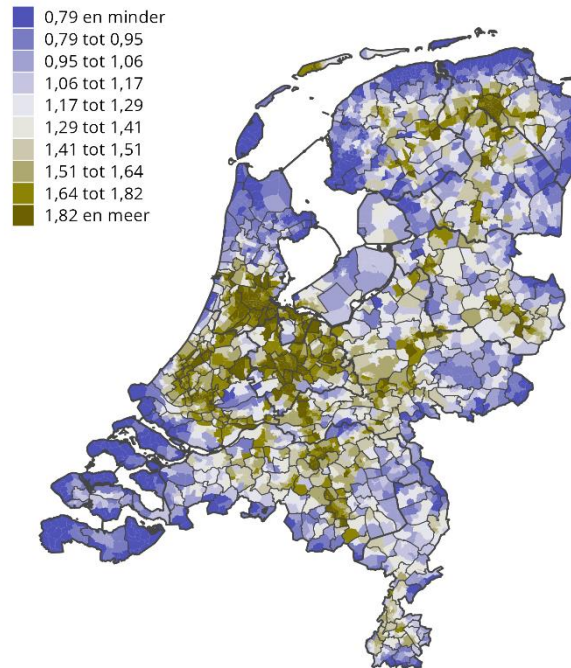

Bron: Atlas Research op basis van CBS-microdata

5.2.3 Werken onder niveau

Ook indicator Werken onder niveau kent een overwegend vergelijkbaar patroon als Beschikbaarheid van werk en Beschikbaarheid van laaggeschoold werk (Figuur 5.5). Op plekken waar veel laaggeschoold werk beschikbaar is, is over het algemeen ook meer verdringing. Op deze plekken werken dus meer middelbaar en hoogopgeleiden onder hun (opleidings)niveau. In Noord-Nederland en regio Amsterdam is het aandeel werken onder niveau ten opzichte van de beschikbaarheid van laaggeschoold werk het grootst.

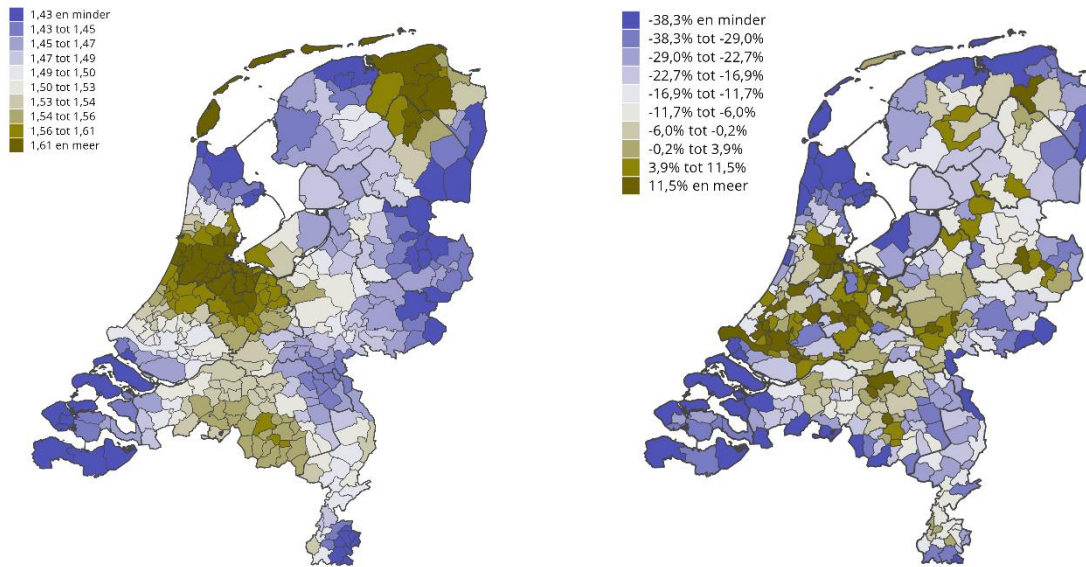
Figuur 5.5 Werken onder niveau peiljaar 2020 (PC4-niveau)

Bron: Atlas Research op basis van CBS-microdata

Figuur 5.6 toont de huidige indicator en brengt de ontwikkeling als gevolg van de gewijzigde definitie in beeld. Als gevolg van de gewijzigde operationalisatie neemt werken onder niveau het sterkst toe in grote steden en de naburige gemeenten. Hier zien we dezelfde gemeenten als bij het kenmerk Beschikbaarheid van laaggeschoold werk terug: Amsterdam, Utrecht, Rotterdam, Groningen, Amstelveen en Schiedam. Werken onder niveau neemt het sterkst af in perifeer gelegen, niet-stedelijke regio's zoals de Kop van Noord-Holland, Zeeland, Noord-Fryslân en Noord-Groningen. Ook hier geldt dat deze verschillen met name ontstaan door de gewijzigde operationalisatie van concurrentie om banen.

Figuur 5.6 Werken onder niveau huidig (links) en ontwikkeling a.g.v. aanpassing (rechts)

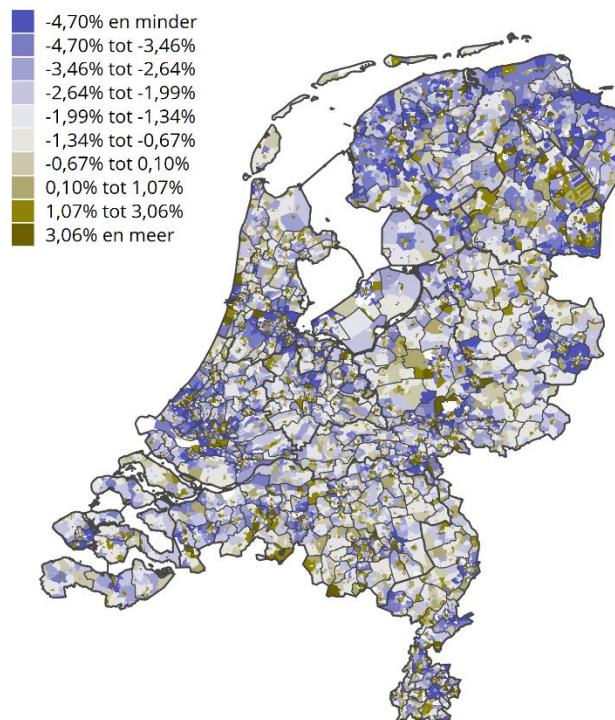

Bron: Atlas Research op basis van CBS-microdata

5.2.4 Buurt waar werken niet de norm is

Figuur 5.7 laat zien dat de aangepaste indicator Buurt waar werken niet de norm is een echte 'buurtindicator' is. Doordat de indicator het verschil in het aandeel niet-werkende werkzoekenden in de directe omgeving en dat aandeel in de ruimere omgeving weergeeft, zijn er binnen gemeenten zowel negatieve als positieve scores. Een lage score (blauwe kleur) geeft aan dat er in die buurt minder niet-werkende werkzoekenden zijn dan gemiddeld in de omgeving. Omgekeerd geeft een hoge score (rode kleur) aan dat er in die buurt meer niet-werkende werkzoekenden zijn dan gemiddeld. Hierdoor is in één oogopslag te zien welke buurten een groter en welke buurten een kleiner aandeel niet-werkende werkzoekenden in de directe omgeving hebben ten opzichte van datzelfde aandeel in de ruimere omgeving.

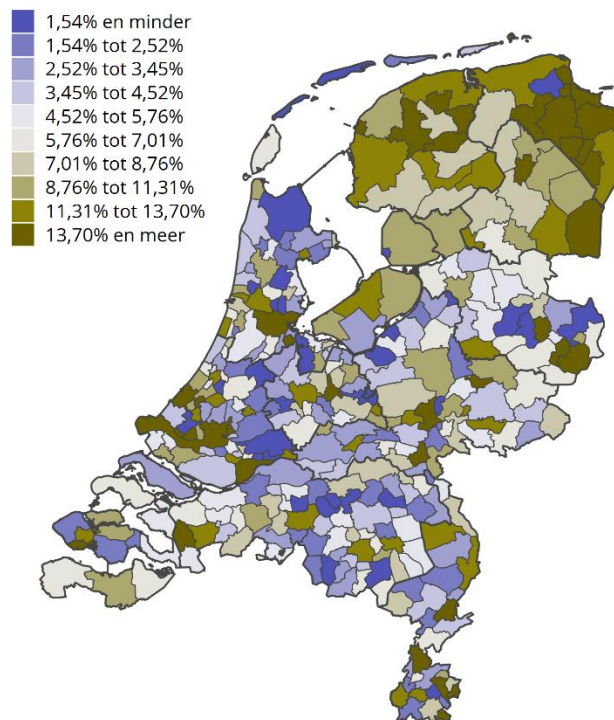
Figuur 5.7 Buurt waar werken niet de norm is peiljaar 2020 (buurtniveau)

Bron: Atlas Research op basis van CBS-microdata

De aangepaste indicator Buurt waar werken niet de norm is wordt berekend als het verschil van het aandeel niet-werkende werkzoekenden in de directe omgeving met dat aandeel in de ruimere omgeving (een straal van vijf kilometer). Hierdoor zal het gemiddelde van deze score op gemeenteniveau en hoger naar nul tenderen. Een directe vergelijking van de aangepaste indicator met de huidige indicator op gemeenteniveau is dan ook niet mogelijk. Figuur 5.8 toont daarom alleen het huidige kenmerk Buurt waar werken niet de norm is. In de grote steden en de noordelijke provincies wonen veel mensen in de tien procent buurten met het grootste verschil tussen het lokale aandeel niet-werkende werkzoekenden en het aandeel niet-werkende werkzoekenden in de ruimere omgeving.

Figuur 5.8 Buurt waar werken niet de norm is peiljaar 2020 huidig (gemeenteniveau)

Bron: Atlas Research op basis van CBS-microdata

5.3 Variant met de aangepaste regiokenmerken

De aangepaste regiokenmerken zijn getoetst in een variant van het bijstandsverdeelmiddel. Voor de volumecomponent betekent dat een aanpassing van de regiokenmerken Beschikbaarheid van werk, Werken onder niveau en Buurt waar werken niet de norm is. Voor de prijscomponent betekent dat een aanpassing van het regiokenmerk Beschikbaarheid van laaggeschoold werk. Deze paragraaf beschrijft de modelprestaties van deze variant en de resulterende aansluiting in aantal huishoudens en euro's en de budgetmutaties.

5.3.1 Modelprestaties

De variant kan zowel worden beoordeeld op basis van prestaties op huishoudniveau als op prestaties op gemeentenniveau. De prestaties op huishoudniveau worden gekwantificeerd door de scores op twee zogenaamde informatiecriteria weergegeven, namelijk de AIC en BIC. De verklaringskracht van het model is hoger als de waarde voor deze informatiecriteria lager is. Voor de prestatie op gemeentenniveau wordt gekeken naar de GAA, de gemiddelde absolute afwijking.⁶ Ook hier wijst een hogere waarde op een lagere verklaringskracht.

De variant waarin de aangepaste regiokenmerken zijn opgenomen, scoort minder goed qua verklaringskracht dan de uitgangsvaariant - zie Tabel 5.1. Met name de sterke toename in de GAA valt op. Verder valt op dat het kenmerk Aandeel WW in de variant met de aangepaste regiokenmerken sterk (positief) significant is, terwijl dit kenmerk in

⁶ De GAA op gemeentenniveau is berekend door per gemeente het absolute verschil te berekenen tussen het werkelijke aantal huishoudens in de bijstand en het voorspelde aantal huishoudens in de bijstand, en deze te middelen over alle gemeenten. In voorgaande rapportages werd dit de 'gewogen gemiddelde absolute afwijking' (GGAA) genoemd. De term 'gemiddelde absolute afwijking' (GAA) past echter beter bij wat deze maatstaf daadwerkelijk meet.

de uitgangsvariant insignificant is. De prijscomponent met het aangepaste kenmerk voor Beschikbaarheid van laaggeschoold werk scoort qua verklaringskracht nagenoeg hetzelfde als de uitgangsvariant.

Tabel 5.1 De variant met aangepaste regiokenmerken scoort minder goed qua verklaringskracht

	Uitgangsmodel	Variant met aangepaste regiokenmerken
<u>Volumecomponent</u>		
Beschikbaarheid van werk (oud)	-10,16***	-
Beschikbaarheid van werk (nieuw)	-	-2,59***
Verdringing (oud)	1,79***	-
Verdringing (nieuw)	-	1,34***
Buurten waar werken niet de norm is (oud)	1,99***	-
Buurten waar werken niet de norm is (nieuw)	-	3,52***
Overlast in de buurt	1,37***	0,69***
Aandeel WW	-1,08	11,88***
Aandeel studenten	-0,25	0,47
AIC	1.248.919	1.249.527
Procentuele verschil t.o.v. uitgangsmodel 2023		(+0,05%)
BIC	1.249.870	1.250.479
Procentuele verschil t.o.v. uitgangsmodel 2023		(+0,05%)
GAA	60,0	76,4
Procentuele verschil t.o.v. uitgangsmodel 2022		(+27,4%)
<u>Prijscomponent</u>		
Beschikbaarheid van laaggeschoold werk (oud)	-0,14	-
Beschikbaarheid van laaggeschoold werk (nieuw)	-	0,02
Overlast in de buurt	0,52***	0,48***
Aandeel studenten	1,07***	0,90***
AIC	241.638	241.630
Procentueel verschil t.o.v. uitgangsmodel 2023		(-0,00%)
BIC	241.973	241.965
Procentueel verschil t.o.v. uitgangsmodel 2023		(-0,00%)

Bron: SEO Economisch Onderzoek en Atlas Research, berekeningen op basis van CBS-microdata

5.3.2 Afwijking in aantal huishoudens

De variant met de aangepaste regiokenmerken geeft grotere afwijkingen tussen het voorspelde en feitelijke aantal bijstandshuishoudens dan de uitgangsvariant - Tabel 5.2 laat dit zien. De toename in afwijking in aantal huishoudens geldt voor alle gemeentegrootteklassen. Deze uitkomst is in lijn met de toename van de GAA die Tabel 5.1 liet zien.

Tabel 5.2 De variant met aangepaste regiokenmerken leidt tot grotere afwijkingen in aantal huishoudens

Afwijking voorspeld en werkelijk aantal huishoudens met bijstand	Uitgangsvariant					Variant met aangepaste regiokenmerken				
	gem	min	max	#neg	#pos	gem	min	max	#neg	#pos
Gemeentegrootte										
15.000 - 40.000 inwoners (N = 178)	8,9	-27,0	29,0	99	79	10,1	-22,4	54,7	82	96
40.000 - 100.000 inwoners (N = 99)	6,7	-15,8	24,1	44	55	7,3	-14,9	33,9	48	51
100.000 - 250.000 inwoners (N = 28)	5,8	-14,0	16,8	16	12	6,9	-13,6	15,2	10	18
Meer dan 250.000 inwoners (N = 4)	3,2	-4,1	4,8	3	1	6,7	-8,0	7,6	3	1
Totaal (N = 309 / 309)	7,8	-27,0	29,0	162	147	8,9	-22,4	54,7	143	166
Gewogen naar inwonertal	6,4	-27,0	29,0	162	147	7,8	-22,4	54,7	143	166
Gewogen naar uitgavenaandeel	5,5	-27,0	29,0	162	147	7,0	-22,4	54,7	143	166

De beschrijvende statistieken zijn gebaseerd op gebudgetteerde gemeenten (gemeenten met minstens 15.000 inwoners - gemeente-indeling 2020). De afwijking in aantal huishoudens is de afwijking tussen voorspelde en werkelijke aantallen bijstandshuishoudens. De kolom 'gem' bevat gemiddelden van de absolute procentuele afwijkingen.

Bron: SEO Economisch Onderzoek en Atlas Research, berekeningen op basis van CBS-microdata

5.3.3 Afwijking in euro's

Gezien de toename van de afwijkingen in aantal huishoudens ligt het in de lijn der verwachting dat ook het verschil tussen de objectieve budgetaandelen en de uitgavenaandelen (de 'afwijking in euro's') toeneemt voor de variant met de aangepaste regiokenmerken. Tabel 5.3 laat zien dat dit inderdaad het geval is. Het gemiddelde verschil neemt toe voor alle gemeentegrootteklassen. Ook zijn er in de variant met de aangepaste regiokenmerken meer gemeenten waarvoor het uitgavenaandeel meer dan 7,5 procent lager is dan het objectieve budgetaandeel. De afwijking in euro's is dus groter voor de variant met aangepaste regiokenmerken.

Tabel 5.3 Grotere afwijking in euro's voor de variant met de aangepaste regiokenmerken

Verskil tussen bud- getaandeel en uitga- venaandeel	gem	min	max	totaal	# kleiner dan - 12,5%	# -12,5% tot -7,5%	# -7,5% tot 0%	# 0% tot 10%	# groter dan 10%
Uitgangsvariant									
Gemeentegrootte									
15.000 - 40.000 inwo- ners	9,9	-25,5	38,1	178	12	17	46	56	47
40.000 - 100.000 in- woners	7,3	-13,3	34,2	99	2	5	30	40	22
100.000 - 250.000 in- woners	6,5	-14,1	19,1	28	1	3	10	11	3
Meer dan 250.000 in- woners	4,8	-7,0	1,1	4	0	0	3	1	0
Totaal	8,7	-25,5	38,1	309	15	25	89	108	72
Gewogen naar inwo- nertal	7,3	-25,5	38,1	309	15	25	89	108	72
Gewogen naar uit- gavenaandeel	6,3	-25,5	38,1	309	15	25	89	108	72
Variant met aangepaste regiokenmerken									
Gemeentegrootte									
15.000 - 40.000 inwo- ners	11,8	-21,8	59,6	178	13	13	34	49	69
40.000 - 100.000 in- woners	7,9	-10,3	34,7	99	0	10	30	35	24
100.000 - 250.000 in- woners	7,7	-13,2	17,3	28	2	4	5	11	6
Meer dan 250.000 in- woners	6,8	-10,4	1,0	4	0	2	1	1	0
Totaal	10,1	-21,8	59,6	309	15	29	70	96	99
Gewogen naar inwo- nertal	8,5	-21,8	59,6	309	15	29	70	96	99
Gewogen naar uit- gavenaandeel	7,2	-21,8	59,6	309	15	29	70	96	99

De beschrijvende statistieken zijn gebaseerd op gebudgetteerde gemeenten (gemeenten met minstens 15.000 inwoners) van het jaar 2020. Budgetaandelen worden bepaald aan de hand van het objectieve budget dat uit het model volgt. Dat geldt ook voor de gemeenten die gedeeltelijk historisch worden gebudgetteerd, er is dus nog geen rekening gehouden met de historische component. Het gemiddelde betreft het absolute gemiddelde herverdeeleffect.

Bron: SEO Economisch Onderzoek en Atlas Research, berekeningen op basis van CBS-microdata

5.3.4 Budgetmutaties

Een van de doelen van het verbeteren van de regiokenmerken is het verbeteren van de stabiliteit van het model. Dat wil zeggen: het verminderen van de veranderingen in budgetaandelen tussen modeljaren. Tabel 5.4 laat zien dat dit doel niet wordt bereikt met de variant die is getoetst. Gemiddeld gezien nemen de budgetmutaties toe, al is het verschil minimaal. Voor de G4-gemeenten nemen de budgetmutaties wel aanzienlijk af.

Tabel 5.4 Budgetmutaties nemen licht toe voor de variant met aangepaste regiokenmerken

Budgetmutaties	Uitgangsvariant (mutaties t.o.v. model 2022 zoals de uitgangsvariant)					Variant met aangepaste regiokenmerken (mutaties t.o.v. model 2022 met de aangepaste regiokenmerken)				
	gem	min	max	#neg	#pos	gem	min	max	#neg	#pos
Gemeentegrootte										
15.000 - 40.000 inwoners (N = 178)	3,4	-17,7	11,6	93	85	3,6	-14,5	13,5	81	97
40.000 - 100.000 inwoners (N = 99)	2,5	-8,0	7,5	45	54	2,8	-6,4	9,2	50	49
100.000 - 250.000 inwoners (N = 28)	2,0	-3,8	5,1	17	11	2,0	-4,8	5,0	17	11
Meer dan 250.000 inwoners (N = 4)	1,2	-1,1	2,0	1	3	0,8	-0,4	1,7	2	2
Totaal (N = 309 / 309)	3,0	-17,7	11,6	156	153	3,2	-14,5	13,5	150	159

De beschrijvende statistieken zijn gebaseerd op gebudgetteerde gemeenten (gemeenten met minstens 15.000 inwoners) en zijn in gemeente-indeling 2020 voor model 2023 en gemeente-indeling 2019 voor model 2022. Budgetaandelen zijn bepaald na toepassing van zowel de volumecomponent als de prijscomponent uit de schattingsfase. Er is nog geen rekening gehouden met de historische component voor gemeenten die deels historisch gebudgetteerd worden.

Bron: SEO Economisch Onderzoek en Atlas Research, berekeningen op basis van CBS-microdata

5.4 Conclusie

Onderzoek naar de regiokenmerken heeft vernieuwde operationalisaties opgeleverd die op inhoudelijke gronden waarschijnlijk een verbetering vormen van de huidige kenmerken. Ze zijn stabiel, beschikbaar op lager schaalniveau en ook in de toekomst te actualiseren. In de meeste gevallen is ook de complexiteit van de berekening verminderd. Uit dit hoofdstuk blijkt echter dat een modelvariant met de aangepaste regiokenmerken niet zonder meer leidt tot een verbetering van het bijstandsverdeelmiddel. De voorspelkracht neemt af, de afwijking in aantal huishoudens en de budgetmutaties nemen toe en de aansluiting tussen objectieve budgetaandelen en uitgavenaandelen wordt minder goed.

Dit resultaat is onverwacht en vraagt om nader onderzoek. In de schattingsfase voor model 2023 is hiervoor echter geen tijd. Vandaar dat we in deze rapportage slechts op een mogelijke verklaringsrichting kunnen wijzen, namelijk dat het model nog niet volledig rekening houdt met verschillen tussen regio's en dat samenhang van de regiokenmerken in het model met ontbrekende kenmerken voor vertekening zorgt.

Recent onderzoek naar meerjarige tekorten en overschotten op het bijstandsbudget (Vermeulen e.a., 2022a) wijst op samenhang met meerdere objectieve kenmerken die niet in het model zijn opgenomen. Dit geldt bijvoorbeeld voor segregatie op basis van bijstandsontvangst, het aandeel huishoudens met huurtoeslag, het aandeel echtscheidingen en het aandeel (voormalige) studenten met psychische problematiek. Een deel van deze kenmerken correleert met de centrumfunctie van een gemeente. Omdat deze resultaten gebaseerd zijn op gegevens voor zestig gemeenten kunnen ze niet een-op-een worden doorvertaald naar het verdeelmiddel, dit zal nader getoetst moeten worden voor alle gemeenten.⁷ Wel ondersteunen ze het idee dat het model nog niet volledig rekening houdt met (objectieve) verschillen tussen regio's.

⁷ Daarbij is ook nader onderzoek nodig naar of en hoe - via welke indicator(en) - centrumfunctie nadrukkelijker in het model kan worden opgenomen.

Wat bij de resultaten in Tabel 5.1 opvalt, is dat de coëfficiënt van Beschikbaarheid van werk fors kleiner wordt, terwijl de coëfficiënt van Aandeel WW van negatief en niet-significant naar positief en significant gaat. Het is mogelijk dat dit komt doordat deze kenmerken samenhangen met ontbrekende kenmerken, zoals de kenmerken die in het onderzoek naar meerjarige tekorten en overschotten op het bijstandsbudget aan de orde kwamen, en dat deze samenhang met de aanpassing verandert. De nieuwe operationalisatie zou dan in meer of mindere mate effecten van die ontbrekende kenmerken oppikken.

Vanwege de modeluitkomsten van de in dit hoofdstuk geschatte variant met aangepaste regiokenmerken is er voor gekozen om de aangepaste regiokenmerken niet op te nemen in model 2023. Aanvullend onderzoek naar de mogelijkheden om de aangepaste regiokenmerken in het model te passen is gewenst, bij voorkeur in samenhang met aanvullend onderzoek naar de vertaalslag van de in Vermeulen et al. (2022a) gevonden objectieve verklaringen voor meerjarige tekorten en overschotten op het bijstandsbudget naar het verdeelmodel.

Literatuur

- CBS (2021). Nieuwe meetmethode van invloed op beroepsbevolkingscijfers: <https://www.cbs.nl/nl-nl/corporate/2021/48/nieuwe-meetmethode-van-invloed-op-beroepsbevolkingscijfers>.
- CBS (2021). Meer werklozen, maar ook meer werkenden met nieuwe meetmethode: <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2021/48/meer-werklozen-maar-ook-meer-werkenden-met-nieuwe-meetmethode>.
- Lammers, M., Kroon, L., Middeldorp, M., Schwarz, T. & Muilwijk-Vriend, S. (2020). Bijstandsverdeelmodel 2020. Stabiliteit en regionale patronen. SEO-rapport nummer 2020-11.
- Lammers, M., Kroon, L., Schwartz, T., Muilwijk-Vriend, S., Middeldorp, M., Burema, F., Woerkens, C. van & Marlet, G. (2020). Vaststellen van de bijstandsbudgetten 2021. Herschatting en verdeling van de budgetten. SEO-rapport nummer 2020-70.
- Lammers, M., Muilwijk-Vriend, S., Kroon, L., Schwartz, T. & Middeldorp, M. (2021). Stabiliteit bijstandsverdeelmodel. Notitie aan SZW en gemeenten. SEO Economisch Onderzoek en Atlas Research.
- Middeldorp, M., Halbersma, R. & Burema, F. (2022). Verbetering Regiokenmerken Bijstandsverdeelmodel. Amsterdam: Atlas Research.
- Muilwijk-Vriend, S., Kroon, L., Schwartz, T., Marlet, G., Woerkens, C. van & Middeldorp, M. (2019). Vaststellen van de bijstandsbudgetten 2020. Herschatting en verdeling van de budgetten. SEO-rapport nummer 2019-73.
- Object Vision (2021). PC4 travel time matrix for Nederland van Boven. https://www.ge-odms.nl/PC4_travel_time_matrix_for_Nederland_van_Boven [voor het laatst bezocht op 3 mei 2022].
- Vermeulen, W., Kroon, L., Schwartz, T., Middeldorp, M. & Burema, F. (2021). Vaststellen van de bijstandsbudgetten 2022. Amsterdam: SEO Economisch Onderzoek & Atlas Research.
- Vermeulen, W., Kroon, L., Schwartz, T., Athmer, J., Middeldorp, M., Burema, F. & Veldkamp, J. (2022a). Meerjarige tekorten en overschotten op het bijstandsbudget. Een verkenning van objectieve verklaringen. Amsterdam: SEO Economisch Onderzoek & Atlas Research.
- Vermeulen, W., Schwartz, T., Athmer, J., Eijkel, R. van, Middeldorp, M., Burema, F. & Veldkamp, J. (2022b). Vaststellen van de bijstandsbudgetten 2023. Hoofdrapport. Amsterdam: SEO Economisch Onderzoek & Atlas Research.
- Vermeulen, W., Schwartz, T., Athmer, J., Eijkel, R. van, Middeldorp, M., Burema, F. & Veldkamp, J. (2022c). Bijstandsverdeelmodel 2023. Technisch achtergronddocument actualisatiefase. Amsterdam: SEO Economisch Onderzoek & Atlas Research.

Bijlage A Beschrijving van het model

Figuur A.1 geeft een schematisch overzicht van het bijstandsverdeelmiddel. Dit komt overeen met de structuur die in de afgelopen jaren is gehanteerd. Het LKS-budget dat sinds 2022 apart verdeeld wordt, is in deze figuur buiten beschouwing gelaten.

In de volumecomponent wordt de kans op bijstand van een huishouden ingeschat op basis van objectieve factoren. De huishoudkenmerken worden eerst op persoonsniveau bepaald en vervolgens omgerekend naar huishoudensniveau. Daarvoor wordt bijvoorbeeld het aantal personen in een huishouden dat tot de doelpopulatie behoort – dat wil zeggen personen in de leeftijd van 18 jaar tot AOW-leeftijd – dat gebruikmaakt van GGZ-zorg gedeeld door het totaal aantal personen in de doelpopulatie in dat huishouden.

In de prijscomponent wordt de hoogte van de uitkering (als fractie van het wettelijke normbedrag voor dat huishouden) op basis van objectieve factoren geschat. De prijs per uitkering en de fractie van het normbedrag zijn gecorrigeerd voor uitkeringen aan AOW-gerechtigden en elders verzorgden, opgehoogd naar een geheel jaar uitkering en gemaximeerd op het normbedrag voor het huishouden. Tabel A.1 en Tabel A.2 bevatten een overzicht van de objectieve factoren in de volume- en prijscomponent. De schatting levert gewichten op voor de prijscomponent en de volumecomponent.

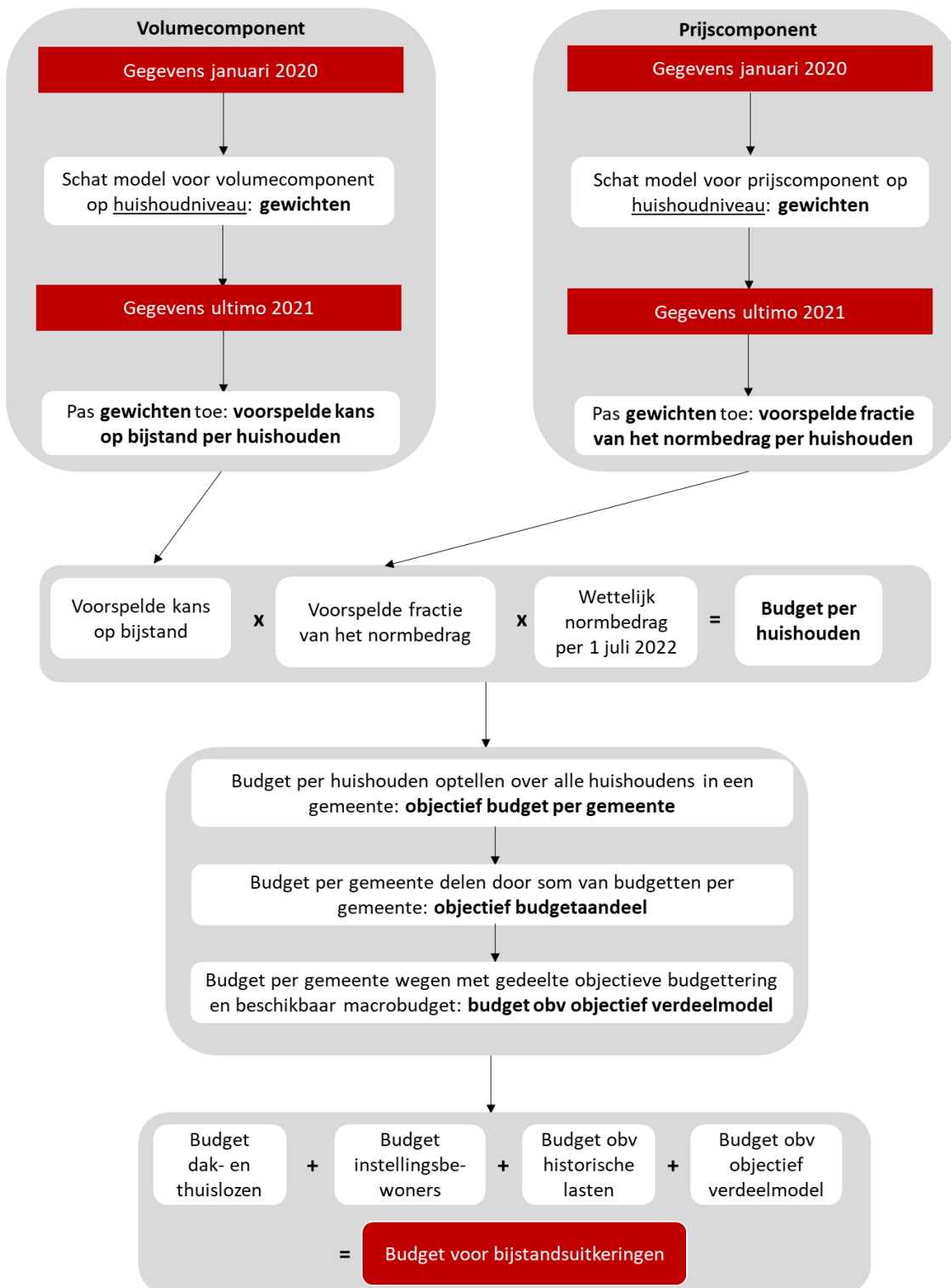
De peildatum van de gegevens waarmee model 2023 geschat wordt, is begin januari 2020. De geschatte gewichten worden toegepast op gegevens die zo actueel mogelijk zijn, namelijk ultimo 2021. Zo wordt rekening gehouden met het feit dat de bevolkingssamenstelling in een gemeente kan wijzigen. Dat kan van invloed zijn op de bijstandsafhankelijkheid in een gemeente. Waar mogelijk wordt daarom gebruikgemaakt van gegevens met peildatum 31 december 2020. Niet alle gegevens kunnen naar deze peildatum worden geactualiseerd. Het model wordt daarom niet herschat op de geactualiseerde gegevens.

Uit het geactualiseerde model volgt de voorspelde kans op bijstand en de voorspelde fractie van het normbedrag dat een huishouden aan bijstand zou ontvangen. Het voorspelde budget voor 2023 wordt hieruit berekend door de voorspelde kans per huishouden te vermenigvuldigen met de voorspelde fractie van het normbedrag en het normbedrag per 1 juli 2022 voor het huishouden. Door deze voorspelde budgetten per huishouden op te tellen over alle huishoudens in een gemeente volgt het voorspelde budget per gemeente. Dit wordt gedeeld door het totaal aan voorspelde budgetten om tot een objectief budgetaandeel te komen. Toepassing van dit objectieve budgetaandeel op het objectief te verdelen deel van het macrobudget van het budgetjaar levert het objectieve budget voor een gemeente op.

Het objectieve budget wordt vervolgens gecombineerd met een budget op basis van historische lasten voor kleine gemeenten, een budget voor instellingsbewoners, een budget voor dak- en thuislozen en een eventueel budget voor vergunninghouders. Een combinatie van deze onderdelen levert het budget voor bijstandsuitkeringen op. Hiernaast ontvangen gemeenten sinds 2022 een budget voor loonkostensubsidie.

Figuur A.1 Structuur van het bijstandsverdeelmodel

BIJSTANDSVERDEELMODEL 2023

Bron: SEO Economisch Onderzoek en Atlas Research

Tabel A.1 Specificatie van de volumecomponent

Geen recht	Aanbodkant
Vermogen en overwaarde woning	Leeftijd
AO-, WW-, ANW-uitkering, Ziektewet, wachtgeld of overige uitkering en pensioenuitkering	Huishoudenssamenstelling (o.a. alleenstaande, eenouder-huishouden, paar)
Student	Corporatiewoning en standplaats
	Herkomst ((niet-)westerse migratieachtergrond)
Vraagkant	Human Capital Index (HCI)
Beschikbaarheid van werk in gemeente	Zorgkosten, medicijngebruik
Werken onder niveau in gemeente	Niet-westerse migratieachtergrond & 50 tot AOW-leeftijd
Aandeel studenten in gemeente	Niet-westerse migratieachtergrond & gezondheidsproblemen
Aandeel WW'ers in de beroepsbevolking in gemeente	HCI laag & gezondheidsproblemen (V)SO/PrO onderwijs gevolgd
Buurteffecten	
Buurt waar werken niet de norm is	
Overlast en onveiligheid in de buurt	

De tabel geeft de voorgestelde factoren voor de volumecomponent van het bijstandsverdeelmiddel weer.

Bron: SEO Economisch Onderzoek en Atlas Research

Tabel A.2 Specificatie van de prijscomponent

Kans op (inkomsten uit) werk	Andere uitkering
Leeftijd	AO-, WW-, ANW-uitkering, Ziektewet, wachtgeld of overige uitkering en pensioenuitkering
Huishoudenssamenstelling (eenouder-moeder naar leeftijd jongste kind, paar met/zonder kinderen, thuiswonend meerderjarig kind)	Loonkostensubsidie Indicator voor ontvangst van LKS
Corporatiewoning of standplaats	
Herkomst (niet-westerse migratieachtergrond) (uitgesplitst)	
Human Capital Index (HCI)	
Gebruik GGZ-zorg, gebruik medicijnen tegen depressie	
HCI laag & gezondheidsproblemen	
Beschikbaarheid van laagopgeleid werk in gemeente	
Aandeel studenten in gemeente	
Overlast en onveiligheid in de buurt	

De tabel geeft de voorgestelde factoren voor de prijscomponent van het bijstandsverdeelmiddel weer.

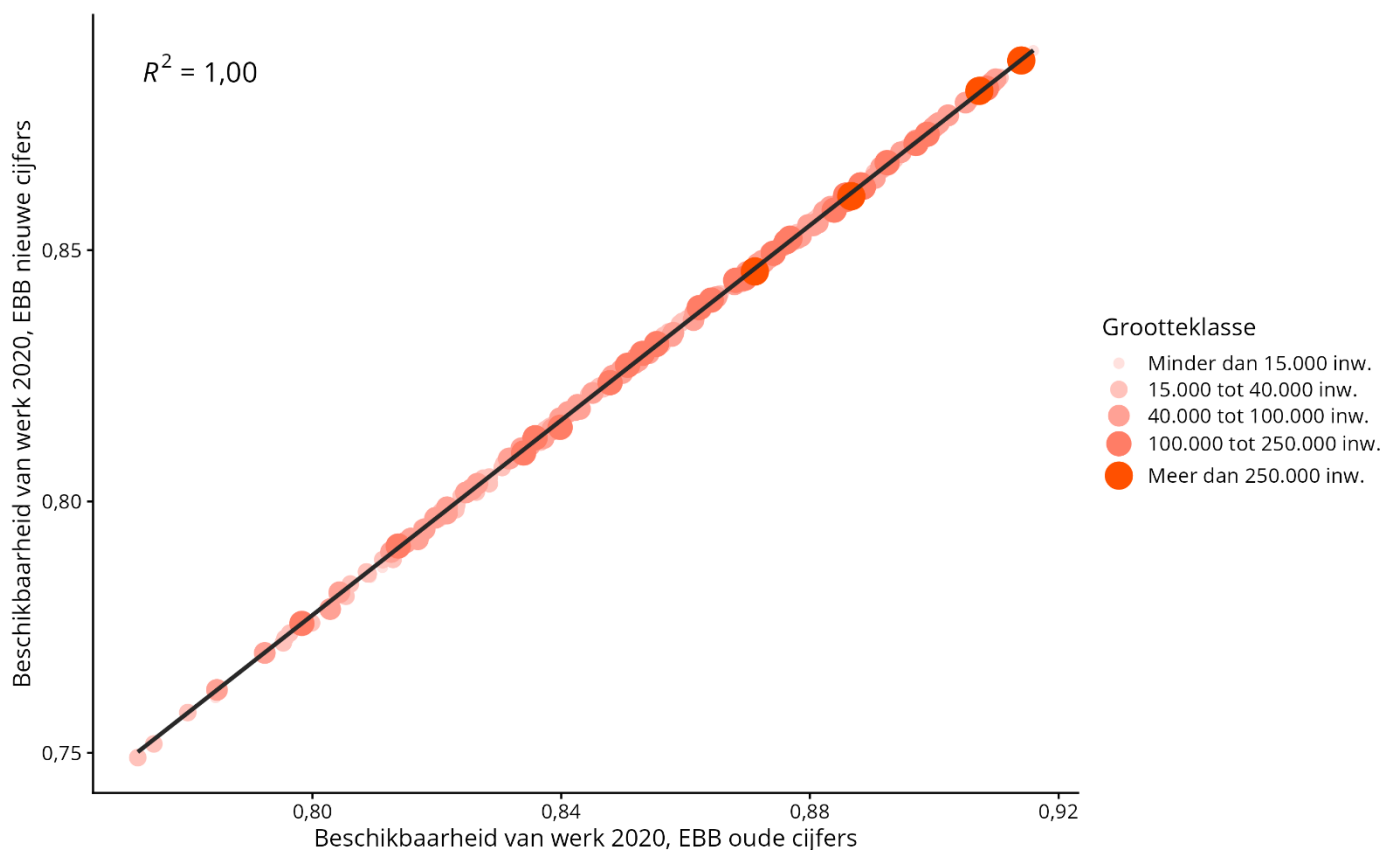
Bron: SEO Economisch Onderzoek en Atlas Research

Bijlage B Gevolgen methodewijziging EBB

Deze bijlage laat de gevolgen zien van de in Hoofdstuk 2 besproken methodewijziging voor de kenmerken Beschikbaarheid van werk, Beschikbaarheid van laaggeschoold werk, Werken onder niveau en Aandeel WW. Om de cijfers in de periode 2013-2020 aan te laten sluiten bij de cijfers op basis van de nieuwe vragenlijst heeft CBS de cijfers voor deze periode herberekend. In de praktijk betekent dit dat de gewichten van respondenten opnieuw zijn bepaald. Door de waarden van deze indicatoren voor peiljaar 2020 op basis van de herwogen enquêteresultaten te vergelijken met de waarden voor hetzelfde peiljaar op basis van de originele weging is de impact van deze wijziging in beeld te brengen.

De figuren in deze bijlage tonen voor elk kenmerk op de x-as de score op basis van de originele weging en op de y-as de score op basis van de nieuwe weging voor peiljaar 2020. Hieruit blijkt dat de veranderingen in de vragenlijst van de EBB resulteren in een grotere beroepsbevolking waardoor de kenmerken Beschikbaarheid van werk, Beschikbaarheid van laaggeschoold werk, Werken onder niveau en Aandeel WW een lagere waarde krijgen. Er is echter weinig variatie in de mate waarin de wijzigingen resulteren in lagere scores voor de indicatoren.

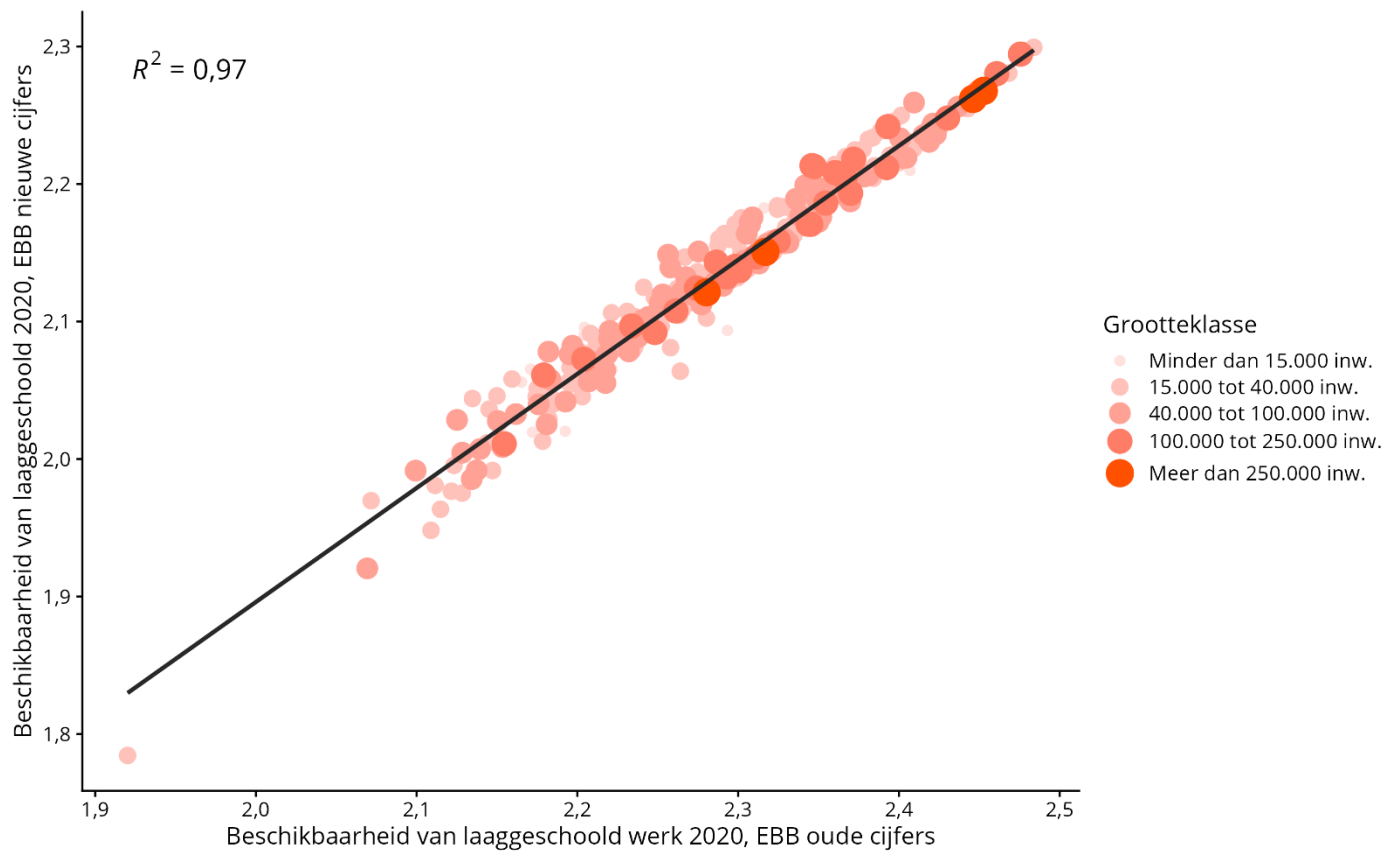
Figuur B.1 Lagere scores maar geringe variatie als gevolg van herweging EBB-cijfers voor indicator Beschikbaarheid van werk

De figuur toont op de x-as de score voor indicator Beschikbaarheid van werk op basis van de originele weging en op de y-as de score voor indicator Beschikbaarheid van werk op basis van de nieuwe weging voor peiljaar 2020. De grootte van de bol correspondeert met de grootteklasse van de gemeente. De Waddeneilanden zijn in deze figuur niet opgenomen, omdat de scores sterk kunnen fluctueren. De cijfers zijn in gemeente-indeling 2020.

Bron: SEO Economisch Onderzoek en Atlas Research, berekeningen op basis van CBS-microdata

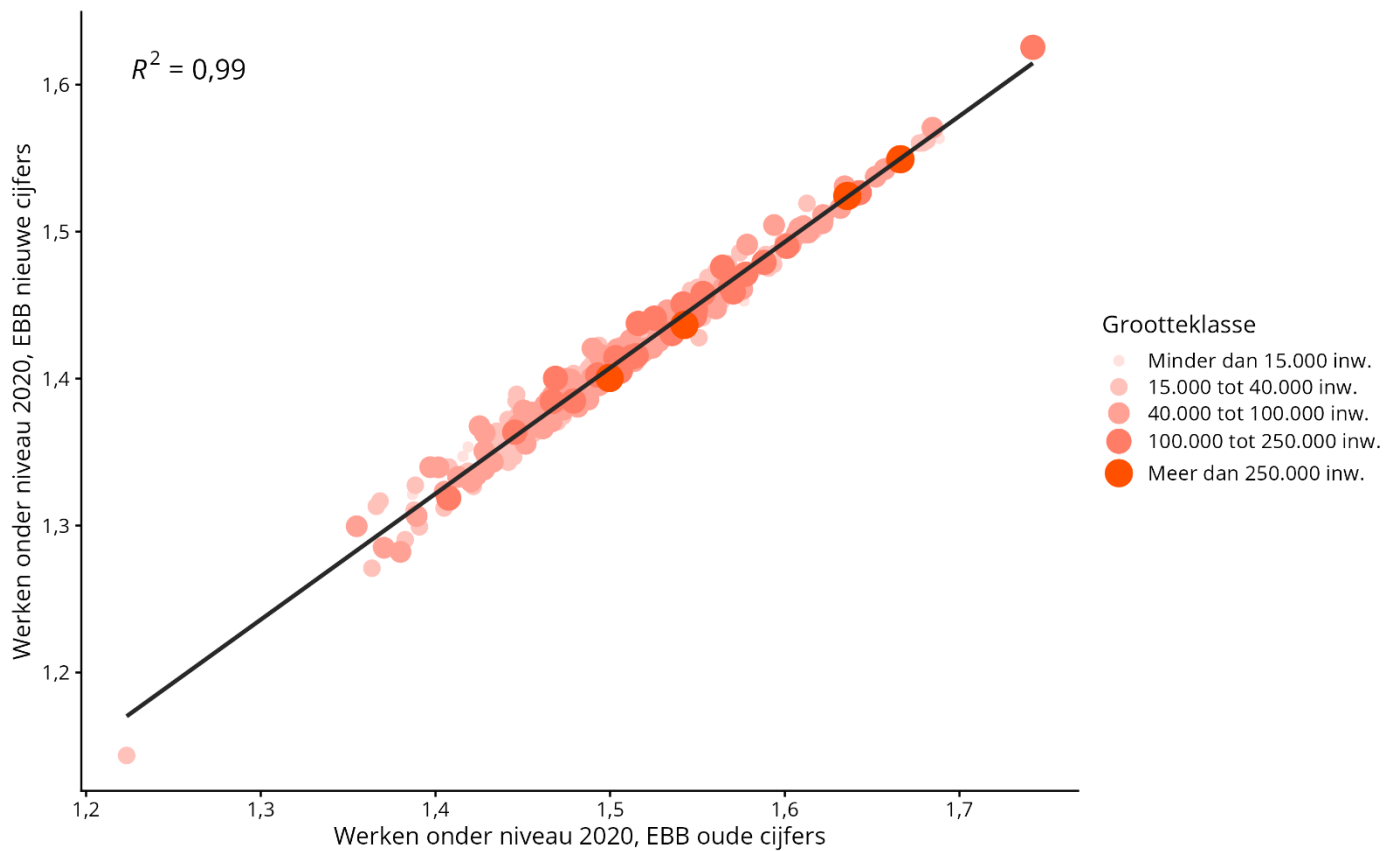
Figuur B.2 Lagere scores maar geringe variatie als gevolg van herweging EBB-cijfers voor indicator Beschikbaarheid van laaggeschoold werk

De figuur toont op de x-as de score voor indicator Beschikbaarheid van laaggeschoold werk op basis van de originele weging en op de y-as de score voor indicator Beschikbaarheid van laaggeschoold werk op basis van de nieuwe weging voor peiljaar 2020. De grootte van de bol correspondeert met de grootteklasse van de gemeente. De Waddeneilanden zijn in deze figuur niet opgenomen, omdat de scores sterk kunnen fluctueren. De cijfers zijn in gemeente-indeling 2020.

Bron: SEO Economisch Onderzoek en Atlas Research, berekeningen op basis van CBS-microdata

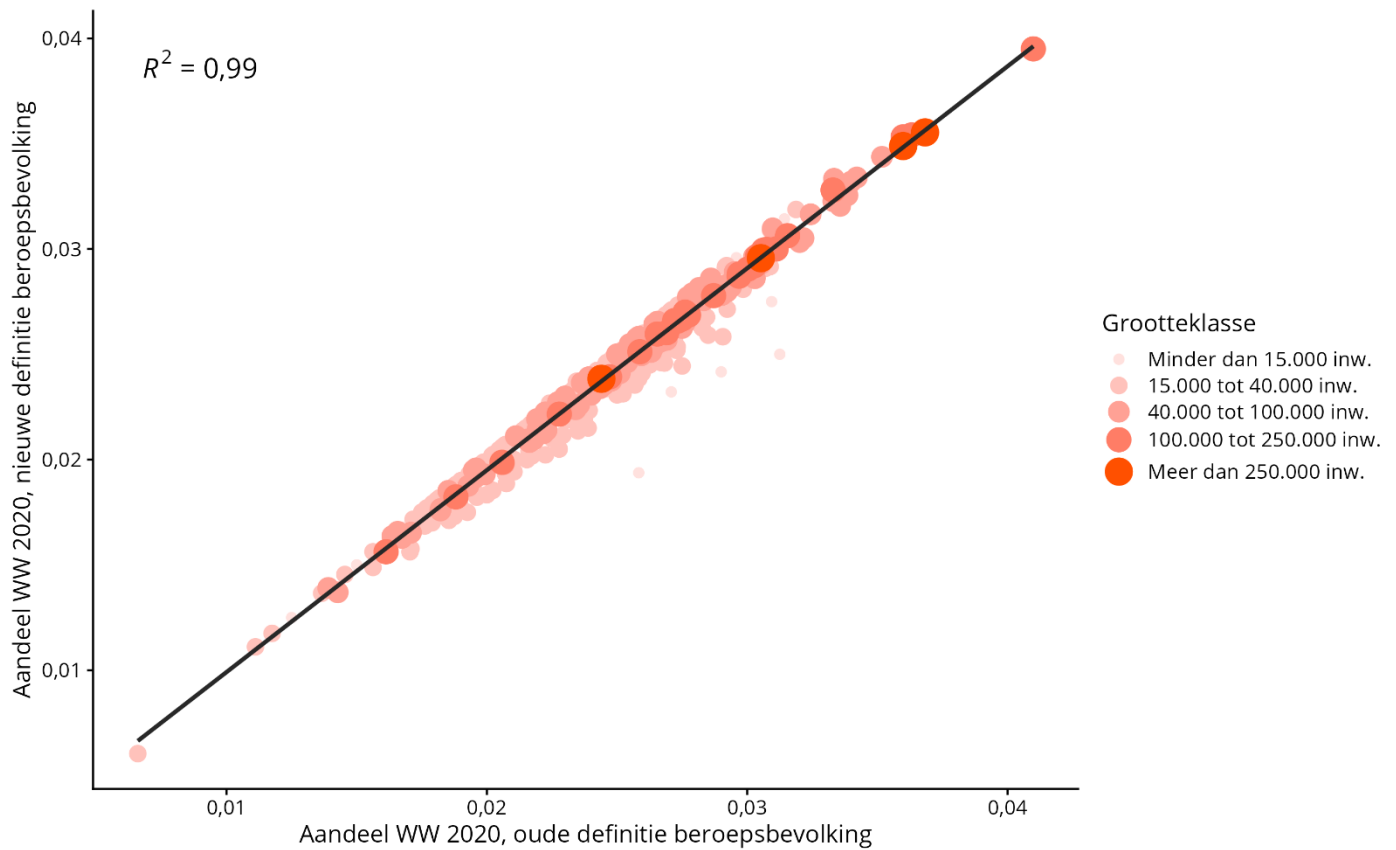
Figuur B.3 Lagere scores maar geringe variatie als gevolg van herweging EBB-cijfers voor indicator Werken onder niveau

De figuur toont op de x-as de score voor indicator Werken onder niveau op basis van de originele weging en op de y-as de score voor indicator Werken onder niveau op basis van de nieuwe weging voor peiljaar 2020. De grootte van de bol correspondeert met de grootteklasse van de gemeente. De Waddeneilanden zijn in deze figuur niet opgenomen, omdat de scores sterk kunnen fluctueren. De cijfers zijn in gemeente-indeling 2020.

Bron: SEO Economisch Onderzoek en Atlas Research, berekeningen op basis van CBS-microdata

Figuur B.4 Lagere scores maar geringe variatie als gevolg van herweging EBB-cijfers voor indicator Aandeel WW

De figuur toont op de x-as de score voor indicator Aandeel WW op basis van de originele weging en op de y-as de score voor indicator Aandeel WW op basis van de nieuwe weging voor peiljaar 2020. De grootte van de bol correspondeert met de grootteklasse van de gemeente. De Waddeneilanden zijn in deze figuur niet opgenomen, omdat de scores sterk kunnen fluctueren. De cijfers zijn in gemeente-indeling 2022.

Bron: SEO Economisch Onderzoek en Atlas Research, berekeningen op basis van CBS-microdata

Bijlage C Gehanteerde normbedragen

Het verdeelmodel houdt bij toekenning van de wettelijke normbedragen per huishouden rekening met de kostendelersnorm die geldt als een woning wordt bewoond door meerdere volwassenen die de woonkosten kunnen delen. Het verdeelmodel rekent met gebruteerde bedragen die door het ministerie van SZW worden aangeleverd. Onderstaande tabel bevat de gehanteerde normbedragen in de schattingsfase, afhankelijk van het huishoudtype, de leeftijd van huishoudleden en het aantal kostendelers. Het betreft normen per 1 januari 2022. De actualisatiefase gaat uit van normbedragen per 1 juli 2022.

Niet alle huishoudleden tellen mee voor de kostendelersnorm. Uitgezonderd zijn:

- jongeren tot 21 jaar;
- kamerhuurders met een commercieel contract (en die een commerciële huurprijs betalen);
- studenten die een opleiding volgen die recht kan geven op studiefinanciering of tegemoetkoming studiekosten;
- studenten die een Beroeps Begeleidende Leerweg volgen (BBL-studenten).

In het verdeelmodel wordt voor iedere (mbo-, hbo- en wo-)student verondersteld dat hij/zij geen kostendeler is. Dat geldt dus ook voor BBL-studenten. Ook jongeren tot 21 jaar tellen niet mee als kostendeler. Er is geen informatie beschikbaar over commerciële kamerhuur, deze mensen worden dus in het verdeelmodel geteld als kostendeler (als zij 21 jaar of ouder en geen student zijn).

Huishoudleden die de AOW-leeftijd hebben bereikt, vallen niet meer onder de verantwoordelijkheid van de gemeente, maar tellen wel als kostendeler.

Tabel C.1 Gehanteerde normbedragen, 1 januari 2022

	% t.o.v. wettelijk minimumloon	Netto norm per maand	Netto norm per jaar	Bruto norm per jaar
Normen voor 21-plussers				
Referentie WML	100,00%	€ 1.559,58	€ 18.714,96	€ 20.561,30
Aantal kostendelers - 1	70,00%	€ 1.091,71	€ 13.100,52	€ 16.228,72
2	50,00%	€ 779,79	€ 9.357,48	€ 10.280,65
3	43,33%	€ 675,82	€ 8.109,84	€ 8.298,03
4	40,00%	€ 623,83	€ 7.485,96	€ 7.485,96
5	38,00%	€ 592,64	€ 7.111,68	€ 7.111,68
6	36,67%	€ 571,85	€ 6.862,20	€ 6.862,20
7	35,71%	€ 556,99	€ 6.683,88	€ 6.683,88
8	35,00%	€ 545,85	€ 6.550,20	€ 6.550,20
9	34,44%	€ 537,19	€ 6.446,28	€ 6.446,28
10	34,00%	€ 530,26	€ 6.363,12	€ 6.363,12
Jongerennormen (21-)				
Alleenstaande (ouder)		€ 269,51	€ 3.234,12	€ 3.234,12
Paar, beide partners 21-, zonder kind		€ 539,02	€ 6.468,24	€ 6.468,24
Paar, één 21+, zonder kind		€ 1.049,30	€ 12.591,60	€ 12.591,60
Paar, beide partners 21-, met kind		€ 850,94	€ 10.211,28	€ 10.211,28
Paar, één 21+, met kind		€ 1.361,22	€ 16.334,64	€ 16.778,73
Normen paren (met 21- partner) als er kostendelers zijn, o.b.v. art. 22a, lid 3 Pw				
Paar, één 21+, met kind	Indien extra aantal kostendelers			
	0	€ 1.361,22	€ 16.334,64	€ 16.778,73
	+1	€ 1.361,22	€ 16.334,64	€ 16.778,73
	+2	€ 1.257,25	€ 15.087,00	€ 15.087,00
	+3	€ 1.205,26	€ 14.463,12	€ 14.463,12
	+4	€ 1.174,07	€ 14.088,84	€ 14.088,84
	+5	€ 1.153,28	€ 13.839,36	€ 13.839,36
	+6	€ 1.138,42	€ 13.661,04	€ 13.661,04
	+7	€ 1.127,28	€ 13.527,36	€ 13.527,36
	+8	€ 1.118,62	€ 13.423,44	€ 13.423,44
+9	€ 1.111,69	€ 13.340,28	€ 13.340,28	
Paar, één 21+, zonder kind	0	€ 1.049,30	€ 12.591,60	€ 12.591,60
	+1	€ 1.049,30	€ 12.591,60	€ 12.591,60
	+2	€ 945,33	€ 11.343,96	€ 11.343,96
	+3	€ 893,34	€ 10.720,08	€ 10.720,08
	+4	€ 862,15	€ 10.345,80	€ 10.345,80
	+5	€ 841,36	€ 10.096,32	€ 10.096,32

	% t.o.v. wettelijk minimumloon	Netto norm per maand	Netto norm per jaar	Bruto norm per jaar
	+6	826,5	€ 9.918,00	€ 9.918,00
	+7	815,36	€ 9.784,32	€ 9.784,32
	+8	806,7	€ 9.680,40	€ 9.680,40
	+9	799,77	€ 9.597,24	€ 9.597,24
Afwijkende normen paren o.b.v. art. 24 Participatiewet				
rechthebbende 21+ met of zonder kinderen		€ 779,79	€ 9.357,48	€ 10.280,65
rechthebbende 21- zonder kind		€ 269,51	€ 3.234,12	€ 3.234,12
rechthebbende 21- met kind		€ 425,47	€ 5.105,64	€ 5.105,64

De tabel bevat bedragen per persoon. Bij een huishouden met drie kostendelers geldt een bedrag van € 8.298,03 per persoon, dus 3 keer € 8.298,03 voor het gehele huishouden. WML is wettelijk minimumloon.

Bron: Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid

Bijlage D Exacte gewichten uit de schattingsmodellen

Het bijstandsverdeelmiddel voor 2023 bestaat uit een model dat de kans op bijstand schat (de volumecomponent) en een model dat de hoogte van de uitkering schat (de prijscomponent). De schattingsgewichten met zeven cijfers achter de komma worden gebruikt om voorspellingen op het geactualiseerde analysebestand te maken. Tabel D.1 en Tabel D.2 laten deze schattingsgewichten zien, voor respectievelijk de volumecomponent en de prijscomponent van het model.

Tabel D.1 Schattingsgewichten volumecomponent model 2023

Model 2023 - Volumecomponent		Peildatum schatting	Peildatum actualisatie
Aanbodkant			
Alleenstaande	<i>referentie</i>	1-1-2020	31-12-2021
Eenouder-moeder, jongste kind tot 5	1,1915899	1-1-2020	31-12-2021
Eenouder-moeder, jongste kind 5-12	0,5563050	1-1-2020	31-12-2021
Eenouder-moeder, jongste kind 12-18	0,1206685	1-1-2020	31-12-2021
Eenouder-moeder, jongste kind 18+	-0,2781677	1-1-2020	31-12-2021
Eenouder-vader, jongste kind tot 5	-0,2454096	1-1-2020	31-12-2021
Eenouder-vader, jongste kind 5-12	-0,1380297	1-1-2020	31-12-2021
Eenouder-vader, jongste kind 12-18	-0,5813386	1-1-2020	31-12-2021
Eenouder-vader, jongste kind 18+	-1,2184901	1-1-2020	31-12-2021
Paar, jongste kind 18-	-1,0426487	1-1-2020	31-12-2021
Paar, jongste kind 18+	-1,6972759	1-1-2020	31-12-2021
Paar zonder kinderen	-1,1675652	1-1-2020	31-12-2021
Thuiswonend meerderjarig kind	-0,7237377	1-1-2020	31-12-2021
Overig huishouden	0,1615411	1-1-2020	31-12-2021
Leeftijd 18 tot 20 jaar in huishouden	<i>referentie</i>	1-1-2020	31-12-2021
Leeftijd 20 tot 25 jaar in huishouden	1,2467188	1-1-2020	31-12-2021
Leeftijd 25 tot 30 jaar in huishouden	1,7680698	1-1-2020	31-12-2021
Leeftijd 30 tot 40 jaar in huishouden	2,0361565	1-1-2020	31-12-2021
Leeftijd 40 tot 50 jaar in huishouden	2,3884434	1-1-2020	31-12-2021
Leeftijd 50 jaar tot AOW-leeftijd in huishouden	2,9424071	1-1-2020	31-12-2021
Corporatiewoning	1,6345666	1-1-2020	31-12-2021
Standplaats	1,5661093	1-1-2020	31-12-2020

Geen migratieachtergrond in hh	<i>Referentie</i>	1-1-2020	31-12-2021
Migratieachtergrond (Turkije) in hh	0,0846867	1-1-2020	31-12-2021
Migratieachtergrond (Suriname) in hh	0,1177671	1-1-2020	31-12-2021
Migratieachtergrond (Nederlandse Antillen) in hh	0,2358808	1-1-2020	31-12-2021
Migratieachtergrond (Marokko) in hh	0,3625875	1-1-2020	31-12-2021
Migratieachtergrond (Ghana) in hh	-0,0772910	1-1-2020	31-12-2021
Migratieachtergrond (Somalië of Eritrea) in hh	1,3897373	1-1-2020	31-12-2021
Migratieachtergrond (overig Afrika) in hh	0,6853638	1-1-2020	31-12-2021
Migratieachtergrond (Afghanistan) in hh	1,0437775	1-1-2020	31-12-2021
Migratieachtergrond (Irak) in hh	1,1858809	1-1-2020	31-12-2021
Migratieachtergrond (Syrië) in hh	2,2202959	1-1-2020	31-12-2021
Migratieachtergrond (Iran) in hh	0,7795355	1-1-2020	31-12-2021
Migratieachtergrond (China) in hh	-0,3015376	1-1-2020	31-12-2021
Migratieachtergrond (India) in hh	-0,8632467	1-1-2020	31-12-2021
Migratieachtergrond (Overig niet-westers) in hh	0,1179385	1-1-2020	31-12-2021
Migratieachtergrond (voormalig Joegoslavië) in hh	0,3817455	1-1-2020	31-12-2021
Migratieachtergrond (voormalige Sovjet-Unie) in hh	0,2259041	1-1-2020	31-12-2021
Migratieachtergrond (Overig westers) in hh	-0,5208405	1-1-2020	31-12-2021
HCI onbekend in huishouden	<i>referentie</i>	Opleidingsniveau 1-10-2019, arbeidsverleden 2015 t/m 2019	Opleidingsniveau 1-10-2020, arbeidsverleden 2016 t/m 2020
Lage HCI in huishouden	1,0850537	Opleidingsniveau 1-10-2019, arbeidsverleden 2015 t/m 2019	Opleidingsniveau 1-10-2020, arbeidsverleden 2016 t/m 2020
Middelbare/hoge HCI in huishouden	-1,8711909	Opleidingsniveau 1-10-2019, arbeidsverleden 2015 t/m 2019	Opleidingsniveau 1-10-2020, arbeidsverleden 2016 t/m 2020
(V)SO/PrO in huishouden	0,8535836	Gevolgd tussen schooljaar 2010/2011 en 2018/2019, niet gevolgd in schooljaar 2019/2020	Gevolgd tussen schooljaar 2012/2013 en 2020/2021, niet gevolgd in schooljaar 2021/2022
Zorgkosten boven de € 50.000 in hh	0,5500966	Heel 2019	Heel 2019
Gebruik GGZ-zorg in hh	0,9146949	Heel 2019	Heel 2019
Gebruik medicijn tegen verslaving in hh	0,3503387	Heel 2019	Heel 2020
Gebruik medicijn tegen depressie in hh	0,4174880	Heel 2019	Heel 2020
Gebruik medicijn tegen psychose in hh	0,6431922	Heel 2019	Heel 2020

Gebruik minder dan 4 medicijngroepen in hh	<i>referentie</i>	Heel 2019	Heel 2020
Gebruik 4 tot 6 medicijngroepen in hh	0,1956766	Heel 2019	Heel 2020
Gebruik 6 tot 8 medicijngroepen in hh	0,3695669	Heel 2019	Heel 2020
Gebruik 8 of meer medicijngroepen in hh	0,5483310	Heel 2019	Heel 2020
Niet-westerse migratieachtergrond in hh & 50 tot AOW-leef-tijd in hh	0,1099867	1-1-2020	31-12-2021
Niet-westerse migratieachtergrond in hh & gezondheidspro-blemen in hh	0,1703708	1-1-2020 voor migratieachtergrond, heel 2019 voor gezondheidsproblemen	31-12-2021 voor migratieachtergrond, heel 2019 voor hoge zorgkosten en gebruik ggz-zorg, heel 2020 voor overige gezondheidsproblemen
HCI laag in hh & gezondheidsproblemen in hh	0,4797690	Opleidingsniveau 1-10-2019, arbeidsverleden 2015 t/m 2019, heel 2019 voor gezondheidsproblemen	Opleidingsniveau 1-10-2020, arbeidsverleden 2016 t/m 2020, heel 2019 voor hoge zorgkosten en gebruik ggz-zorg, heel 2020 voor overige gezondheidsproblemen

Model 2023 - Volumecomponent		Peildatum schatting	Peildatum actuali- satie
Niet-rechthebbenden			
Alleenstaande, vermogen boven € 5.000	-2,0842529	1-1-2020	Huishoudensdefini- tie 31-12-2021, ver- mogen 1-1-2020
Alleenstaande, vermogen tot en met € 5.000, overwaarde boven € 50.000	-0,8141729	1-1-2020	Huishoudensdefini- tie 31-12-2021, ver- mogen 1-1-2020
Paar, vermogen boven € 10.000	-1,9008679	1-1-2020	Huishoudensdefini- tie 31-12-2021, ver- mogen 1-1-2020
Paar, vermogen tot en met € 10.000, overwaarde boven € 50.000	-0,7327399	1-1-2020	Huishoudensdefini- tie 31-12-2021, ver- mogen 1-1-2020
Student (mbo/hbo/wo) in huishouden	-2,0750914	1-10-2019	1-10-2021
WW-uitkering in huishouden	-1,0600955	5-1-2020	31-12-2021
AO-uitkering (15%-80% of onbekend) in huishouden	-4,3558602	5-1-2020	31-12-2021
AO-uitkering (80%-100%) in huishouden	-4,5259258	5-1-2020	31-12-2021
ANW-uitkering in huishouden	-5,8951878	5-1-2020	31-12-2021
Ziektebewerking, wachtgeld of overige uitkering in huis- houden	-1,3472047	5-1-2020	31-12-2020
Pensioenuitkering in huishouden	-0,6068109	5-1-2020	31-12-2020
Vraagkant			
Werken onder niveau in gemeente	1,7854122	1-1-2020	1-1-2021
Aandeel studenten (hbo/wo) in gemeente	-0,2535313	1-10-2019	1-10-2021
Aandeel WW in beroepsbevolking van gemeente	-1,0779655	Q1 t/m Q4 2020	Q4 2020, Q1 t/m Q3 2021
Beschikbaarheid van werk in gemeente	-10,1625272	1-1-2020	1-1-2021
Buurteffecten			
Aandeel bbv in een buurt waar werken niet de norm is in gemeente o.b.v. 6-ppc gebieden	1,9893810	1-1-2020	1-1-2021
Overlast in de buurt	1,3710357	1-1-2020	1-1-2020
Constante	0,6609291	n.v.t.	n.v.t.

Tabel D.2 Schattingsgewichten prijscomponent model 2023

Model 2023 - Prijscomponent		Peildatum schatting	Peildatum actualisatie
Aanbodkant			
Alleenstaande, eenouder-vader	<i>referentie</i>	1-1-2020	31-12-2021
Eenouder-moeder, jongste kind tot 5	-0,2923212	1-1-2020	31-12-2021
Eenouder-moeder, jongste kind 5+	-0,4960453	1-1-2020	31-12-2021
Paar met kinderen	-0,7939362	1-1-2020	31-12-2021
Paar zonder kinderen of overig huishouden	-0,9279768	1-1-2020	31-12-2021

Model 2023 - Prijscomponent		Peildatum schatting	Peildatum actualisatie
Thuiswonend meerderjarig kind	-0,5226770	1-1-2020	31-12-2021
Leeftijd 18 tot 25 jaar in huishouden	<i>referentie</i>	1-1-2020	31-12-2021
Leeftijd 25 tot 30 jaar in huishouden	-0,1068080	1-1-2020	31-12-2021
Leeftijd 30 tot 40 jaar in huishouden	-0,5492791	1-1-2020	31-12-2021
Leeftijd 40 tot 50 jaar in huishouden	-0,6519738	1-1-2020	31-12-2021
Leeftijd 50 jaar tot AOW-leeftijd in huishouden	-0,5518838	1-1-2020	31-12-2021
Corporatiewoning of standplaats	0,0886544	1-1-2020	31-12-2021
Geen, westerse of overig niet-westerse migratieachtergrond in hh	<i>referentie</i>	1-1-2020	31-12-2021
Migratieachtergrond (Turks) in hh	0,1224866	1-1-2020	31-12-2021
Migratieachtergrond (Surinaams) in hh	0,1198240	1-1-2020	31-12-2021
Migratieachtergrond (Marokko) in hh	0,1953887	1-1-2020	31-12-2021
Migratieachtergrond (overig Afrika) in hh	0,1990798	1-1-2020	31-12-2021
Migratieachtergrond (Midden-Oosten) in hh	0,3298863	1-1-2020	31-12-2021
HCI onbekend in huishouden	<i>referentie</i>	Opleidingsniveau 1-10-2019, arbeidsverleden 2015 t/m 2019	Opleidingsniveau 1-10-2020, arbeidsverleden 2016 t/m 2020
Lage HCI in huishouden	0,5354330	Opleidingsniveau 1-10-2019, arbeidsverleden 2015 t/m 2019	Opleidingsniveau 1-10-2020, arbeidsverleden 2016 t/m 2020
Middelbare/hoge HCI in huishouden	-0,6008961	Opleidingsniveau 1-10-2019, arbeidsverleden 2015 t/m 2019	Opleidingsniveau 1-10-2020, arbeidsverleden 2016 t/m 2020
Gebruik GGZ-zorg in hh	0,1248033	Heel 2019	Heel 2019
Gebruik medicijn tegen depressie in hh	0,0559334	Heel 2019	Heel 2020
HCI laag in hh & gezondheidsproblemen in hh	0,0971188	Opleidingsniveau 1-10-2019, arbeidsverleden 2015 t/m 2019, heel 2019 voor gezondheidsproblemen	Opleidingsniveau 1-10-2020, arbeidsverleden 2016 t/m 2020, heel 2019 voor hoge zorgkosten en gebruik ggz-zorg, heel 2020 voor overige gezondheidsproblemen
Andere uitkering			

Model 2023 - Prijscomponent		Peildatum schatting	Peildatum actualisatie
WW-uitkering in hh	-0,3623043	5-1-2020	31-12-2021
AO-uitkering (15-80%) in hh	-2,5364852	5-1-2020	31-12-2021
AO-uitkering (80-100%) in hh	-3,2142506	5-1-2020	31-12-2021
ANW-uitkering in hh	-1,7730279	5-1-2020	31-12-2021
Ziektewet, wachtgeld of overige uitkering in hh	-1,2954075	5-1-2020	31-12-2020
Pensioenuitkering in hh	-1,2915479	5-1-2020	31-12-2020
Loonkostensubsidie			
Indicator LKS	-2,1504495	5-1-2020	31-12-2021
Vraagkant			
Aandeel studenten (hbo/wo) in gemeente	1,0725581	1-10-2019	1-10-2021
Beschikbaarheid van laaggeschoold werk in gemeente	-0,1448076	1-1-2020	1-1-2021
Buurteffecten			
Overlast in de buurt	0,5176164	1-1-2020	1-1-2020
Constante	2,6170311	n.v.t.	N.v.t.

Bron: SEO Economisch Onderzoek en Atlas Research, berekeningen op basis van CBS-microdata

“De wetenschap dat het goed is.”

SEO Economisch Onderzoek doet onafhankelijk toegepast onderzoek in opdracht van overheid en bedrijfsleven. Ons onderzoek helpt onze opdrachtgevers bij het nemen van beslissingen. SEO Economisch Onderzoek is gelieerd aan de Universiteit van Amsterdam. Dat geeft ons zicht op de nieuwste wetenschappelijke methoden. We hebben geen winstoogmerk en investeren continu in het intellectueel kapitaal van de medewerkers via promotietrajecten, het uitbrengen van wetenschappelijke publicaties, kennisnetwerken en congresbezoek.

SEO-rapport 2022-71
ISBN 978-90-5220-204-4

Informatie & Disclaimer

SEO Economisch Onderzoek heeft op de verkregen informatie en data geen onderzoek uitgevoerd dat het karakter draagt van een accountantscontrole of due diligence. SEO is niet verantwoordelijk voor fouten of omissies in de verkregen informatie en data.

Copyright © 2022 SEO Amsterdam. Alle rechten voorbehouden. Het is geoorloofd gegevens uit dit magazine te gebruiken in artikelen, onderzoeken en collegesyllabi, mits daarbij de bron duidelijk en nauwkeurig wordt vermeld. Gegevens uit dit magazine mogen niet voor commerciële doeleinden gebruikt worden zonder voorafgaande toestemming van de auteur(s). Toestemming kan worden verkregen via secretariaat@seo.nl.

Roeterstraat 29
1018 WB, Amsterdam

+31 20 525 1630
secretariaat@seo.nl
www.seo.nl